

(133ra) Capitulum vicesimum quartum¹

*Et egressus Iesus de templo,*² ex quo ostendit equitatem sui iudicii comminando Iudeis iusta iudicia. Hic ostendit eam predicendo signa et causas et modos futuri iudicii seu futurorum iudiciorum, et primo narratur quid inde predixit occasione³ ostensionis magnitudinis templi; secundo, quid⁴ occasione questionis de hoc sibi facte a (133rb) discipulis ibi, *Sedente autem eo.*⁵ Pro primo dicitur quod, *accesserunt ad eum discipuli ut ostenderent ei edificiationes,*⁶ id est structuras magnas et multiples templi, non quasi Christo etiam secundum sensum ignotas cum una cum eis sepissime⁷ videret eas, sed tanquam admirabiles et velut tales⁸ de quibus difficile esset credi quod deberent⁹ derelinqui et destrui, sicut Christus in verbis premissis innuerat. Christus autem respondit quod totum funditus destruetur sicut ad litteram quadraginta duo anno post passionem Christi sub Vaspasiano et Tyto fuit impletum, quod non solum prope iustitiam ad puniendam scilicet culpam Iudeorum factum fuit, sed etiam secundum

¹ MS F marks the beginning of the chapters with Roman numerals only.

² B/ adds *et cetera*; MS C is missing this chapter; MS E is missing the beginning of this chapter and will be noted when it begins; Matt 24:1.

³ F/ *occasionem*

⁴ F/ adds *inde* but crosses it out

⁵ Matt 24:3.

⁶ *ibid.*

⁷ F/ *sepissime cum eis*

⁸ D/ *vel de tales*

⁹ F/ omits *deberent* from text but adds it in the right margin; also adds *sic* in margin

Remigium ad utilitatem fidelium,¹⁰ ne forte aliquis parvulus in fide dum videret omnia illa que a Domino¹¹ fuerant instituta et a prophetis sanctificata adhuc permanere paulatim recedendo a sinceritate fidei ad carnalem Iudaismum transiret.¹² Decuit etiam quod sicut vere facta erat¹³ evacuatio ceremonialis ritus templi quod sic per totalem destructionem templi evidenter totus ille ritus exterior¹⁴ cessaret ut signum coresponderet signato.

*Sedente autem eo super Montem Oliveti,*¹⁵ in hac parte primo querunt¹⁶ discipuli tria secundum Ieronimum,¹⁷ scilicet quo tempore¹⁸ Ierusalem esset destruenda dicentes, ***Dic nobis quando hec erunt?***¹⁹ Secundo, quo tempore Christus esset venturus, scilicet in gloria sua²⁰ vel potius sub quibus signis aut que signa preirent eius adventum ex quibus posset presciri vel²¹ dignosci eius adventus unde dicunt, ***et***²² ***quod signum adventus tui?***²³ Tertio, quo tempore consummatio seculi sit futura²⁴ unde dicunt, ***et***

¹⁰ A/ omits *fidelium*

¹¹ A/ *Deo*

¹² *ne forte...transiret*; Remigius, CA 24.1.401a-401b.

¹³ D/ corrects *fuit* in favor of *erat*; F/ *fuit*

¹⁴ MS E incipit hic.

¹⁵ Matt 24:3.

¹⁶ A/ *querunt primo*

¹⁷ A/B/ add *primo*

¹⁸ A/ adds *scilicet*

¹⁹ Matt 24:3.

²⁰ A/ repeats *sua*

²¹ F/ *aut*

²² A/F/ omit ***et***

²³ Matt 24:3.

²⁴ F/ *ventura*

consummationis seculi,²⁵ quamvis forte ipsi secundam et tertiam pro una questione acceperint quia in adventu Christi putabant esse consummationem seculi. Marci autem tertio decimo dicitur quod quattuor Apostoli, scilicet Petrus, Iacobus, Iohannes²⁶ et Andreas, hic²⁷ seperatim quesiverunt a Christo ex quo videtur quod non omnes sed soli quattuor hic²⁸ quesiverunt,²⁹ nisi forte isti quattuor in persona duodecim hec³⁰ quesiverint seperatim ab aliis discipulis non autem a duodecim.³¹ Lucas vero secundum Chrysostomum unam ait tamen³² esse interrogationem, scilicet de Ierusalem³³ quasi estimantibus discipulis tunc futurum esse Christi adventum et finem mundi³⁴ quando³⁵ Ierusalima³⁶ destrueretur.³⁷

Et respondens Iesus dixit eis,³⁸ in hac responsione Christus mixtim tangit plura tempora et precipue tria,

²⁵ Matt 24:3; *quo tempore...esset venturus; unde dicunt...seculi*; Hieronymus, CA 24.2.402a.

²⁶ F/ omits *Iohannes*

²⁷ A/ *sed*

²⁸ A/ omits *hic*

²⁹ E/ *quesiverint*

³⁰ A/ omits *hec*; D/F/ add *hoc*

³¹ Cf. Mark 13:3.

³² F/ *tamen ait*

³³ B/ *Ierusalem*; D/ *Ierusalima*; F/ *Ierosolima*

³⁴ A/ omits *quasi estimantibus discipulis tunc futurum esse Christi adventum et finem mundi*

³⁵ A/ *quod*

³⁶ B/ *Ierusalem*; F/ *Ierosolima*

³⁷ A/ *destruetur*; Lucas *unam...interrogationem; de Ierusalem...destrueretur*; Chrysostomus, CA24.2.402a.

³⁸ Matt 24:4.

scilicet tempus captivitatis Iudaice per Romanos facte sive per³⁹ demones quando scilicet occidendo Christum sunt a vero Dei cultu⁴⁰ reiecti, et tempus antichristi, et tempus ultimi iudicii. Pro quocumque autem tempore exponantur,⁴¹ potest hec pars sic dividi quia primo ostenditur⁴² quod Christi adventum preibunt quattuor,⁴³ scilicet multe⁴⁴ fallacie⁴⁵ et multi seductores, et multa prelia et temporales commotiones, et discipulorum Christi martyria et persecutiones, et diffusio evangelice predicationis⁴⁶ in universas gentes; secundo, ibi **Cum ergo videritis abominationem**,⁴⁷ dat unum solemne signum futurarum⁴⁸ tribulationum (133va) explicans magnitudinem earum; tertio, ibi **si ergo dixerint vobis**,⁴⁹ ostendit quod adventus Christi⁵⁰ erit subitus⁵¹ et clarissimus⁵² et omnibus patentissimus et precipue electis et ideo non est per loca aut signa⁵³ dubia et particularia disquirendus;⁵⁴ quarto, ibi

³⁹ A/ *secundum*; F/ omits *per*

⁴⁰ F/ *cultu Dei*

⁴¹ E/ *exponatur*

⁴² F/ *ostendit*

⁴³ F/ omits *quattuor*

⁴⁴ A/ omits *multe*

⁴⁵ F/ *false*

⁴⁶ D/E/ *veritatis*

⁴⁷ Matt 24:15.

⁴⁸ A/ *futurum*

⁴⁹ Matt 24:26.

⁵⁰ A/ omits *Christi*

⁵¹ A/ *subiectus*

⁵² A/ *clarentissimus*

⁵³ A/ *singulariter*

⁵⁴ F/ *discurrendus*

statim autem post tribulationem,⁵⁵ ostendit⁵⁶ signa grandia que prefatam tribulationem sequentur,⁵⁷ preibunt tamen vel comitabuntur⁵⁸ Christi adventum, tangens, cum hoc⁵⁹ magnificentiam et evidentiam adventus Christi tam⁶⁰ in reprobos quam in electos licet contrario modo; quinto, ibi *ab arbore autem fici*,⁶¹ per similitudinem confirmat quod dixit;⁶² sexto, ibi *amen dico vobis*,⁶³ iuramento hoc⁶⁴ astruit,⁶⁵ ostendens veritatem verborum suorum esse infallibilem; septimo, ibi *de die autem illa*,⁶⁶ ostendit horam sui adventus esse omnino⁶⁸ ignotam et imperscrutabilem hominibus. Ad intelligentiam autem huius partis sciendum⁶⁹ quod sicut prophete sub⁷⁰ captivitate Babilonica tres alias captivitates includunt ad tempus Christi spectantes, et consimiliter⁷¹ sub liberatione populi Dei de captivitate Babilonica tres liberationes

⁵⁵ A/ omits *tribulationem*; Matt 24:29.

⁵⁶ B/ adds *quod*

⁵⁷ F/ *secuntur (sequuntur)*

⁵⁸ A/ *illa comitabantur*; F/ *concomitabuntur*

⁵⁹ A/ omits *cum*; A/D/F/ *hic*

⁶⁰ B/ *ante*

⁶¹ Matt 24:32.

⁶² A/ omits *quod dixit*

⁶³ Matt 24:34.

⁶⁴ D/E/ *hic*

⁶⁵ A/ adds *quod dixit*

⁶⁶ F/ omits *die autem*; F/ *dicant*

⁶⁷ Matt 24:36.

⁶⁸ F/ *omnino esse*

⁶⁹ D/ *est sciendum*

⁷⁰ D/ *de*; F/ *in*

⁷¹ D/ *consimili*

electorum includunt complendas in tempore gratie et tandem glorie eterne, sic Christus in captivitate Romanorum circa suum tempus⁷² fienda duas alias⁷³ sequentes more prophetico comprehendit. Quod quidem sicut⁷⁴ in prophetis monstratum est,⁷⁵ fieri potuit quia sic⁷⁶ Deus providit eas⁷⁷ impleri debere conformiter quod una potuit per alteram et sub altera designari. Ut autem omnes quodammodo innotescerent et quodammodo⁷⁸ se invicem occultarent, sic⁷⁹ in ceteris locis ponuntur aliqua magis proprie spectantia ad unam et alibi magis spectantia ad aliam quod cum sermo contexitur continuatur ac si de una sola ageretur. Cuius exemplum aliquando datum est⁸⁰ in pictura regie imaginis aut intricata vel⁸¹ textura cordule filorum diversi coloris. In quo modo apparet filum album, modo viride, modo rubeum,⁸² modo iacintinum;⁸³ ita quod secundum diversos situs sub una textura mutuo se revelant et mutuo se occultant. Sic⁸⁴ ergo in prophetis totus textus

⁷² F/ omits *circa*; *suo tempore*

⁷³ F/ omits *alias*

⁷⁴ D/ omits *sicut*

⁷⁵ A/ omits *est*

⁷⁶ A/ *sicut*

⁷⁷ F/ *eos*

⁷⁸ F/ omits from text *innotescerent et quodammodo*, but adds in the left margin

⁷⁹ D/ *sicut*

⁸⁰ F/ *datum est aliquando*

⁸¹ A/ *circa ut*

⁸² A/ *rubium*

⁸³ Cl. Latin *hyacinthinum*

⁸⁴ B/E/ *sicut*

verborum potest duci⁸⁵ ad quamlibet⁸⁶ partium predictarum quamvis quedam⁸⁷ ad certa tempora magis proprie dirigantur et ad quedam minus proprie. Sic⁸⁸ et in proposito⁸⁹ fieri potest ut verbi gratia illa que hic dicuntur de multitudine pseudochristianorum et pseudoprophetarum, et de prodigiis eorum,⁹⁰ et de periculo erroris in electos, et de refrigentia⁹¹ caritatis, magis proprie respiciunt tempora antichristi.

Que⁹² vero de obscuratione⁹³ solis et lune,⁹⁴ et de adventu Christi in maiestate et de congregatione electorum ad eum⁹⁵ per angelos fienda tanguntur, magis proprie respiciunt⁹⁶ tempus extremi iudicii. Que vero de destructione Ierusalem, et de persecutione Apostolorum, et de predicatione Evangelii⁹⁷ per orbem universum dicuntur, magis proprie respiciunt primum (133vb) tempus.⁹⁸ Quedam vero sunt ibi que satis communiter predictis

⁸⁵ A/ *dici*

⁸⁶ A/ *quemlibet*

⁸⁷ D/E/ omit *quedam*

⁸⁸ A/ *sicut*

⁸⁹ A/ *proponendo*

⁹⁰ F/ omits *et de prodigiis eorum* from text body, but adds in left margin

⁹¹ B/ *refulgentia*; D/E/ *refrigescentia*

⁹² A/ *quia*

⁹³ D/ *obscuritate*

⁹⁴ Cf. Matt 24:29.

⁹⁵ A/ *eos*

⁹⁶ D/E/ *respiciunt magis proprie*

⁹⁷ F/ *evangelarum*

⁹⁸ A/B/ *tempus primum*

temporibus aptari possunt, utpote quod⁹⁹ preeunt prelia, et pestilentie et fames, et quod abominatio desolationis ponitur in loco sancto.¹⁰⁰

Ut autem breviter advertatur, quomodo omnia possunt ad unumquodque predictorum¹⁰¹ coaptari. Primo, breviter applicemus omnia ad primum tempus, de quo quidem constat quod imminente excidio¹⁰² Ierusalem sub Tito et Vaspasiano, non fuit periculum erroris in electos quale hic ponitur nec tunc fuerunt multi pseudochristi facientes signa ad seducendum electos. Circa mortem autem Christi fuit proprie illud periculum¹⁰³ quando et Apostolis dictum est, ***Omnes vos scandalum patiemini in me in ista nocte.***¹⁰⁴ Tunc autem Iudeorum pontifices et scribe fuerunt quasi pseudochristi et pseudoprophete¹⁰⁵ prophetantes,¹⁰⁶ scilicet Christum adhuc venturum, nondumque venisse et¹⁰⁷ ex scripturis, et ex tota auctoritate sua, et ex tota specie sui zeli sueque religionis dederunt signa¹⁰⁸ fortia ad seducendum electos.¹⁰⁹ Et tunc proprie fuit tribulatio magna in capite ecclesie scilicet, Christo et in matre eius cui nulla fuit¹¹⁰

⁹⁹ F/ omits *quod*

¹⁰⁰ F/ *suo*

¹⁰¹ D/E/ *tempus*, omit *predictorum*; F/ adds *tempus*

¹⁰² D/ corrects *occido* in favor of *excidio*

¹⁰³ A/B/ *illud periculum proprie*

¹⁰⁴ Matt 26:31.

¹⁰⁵ A/ omits *prophete*

¹⁰⁶ F/ adds *Christum*

¹⁰⁷ A/ omits *et*

¹⁰⁸ F/ omits *signa*

¹⁰⁹ A/ omits *electos*

¹¹⁰ A/ omits *fuit*

similis neque erit. Et nisi Deus ad solum triduum mortis Christi breviasset dies illos, electi desperatione peribant.¹¹¹ Quando etiam in templo Dei et in consilio sacerdotum sedit Cayphas pontifex una cum eis dans¹¹² sententiam mortis in Filium Dei,¹¹³ tunc utique abominatio desolationis stetit¹¹⁴ in loco sancto,¹¹⁵ in qua re fuit opus maiori intelligentia, quam quando per Pilatum fuit posita in templo ymago¹¹⁶ Cesaris aut quando equestris statua per Adrianum. Et per hanc proprie fuit desolatum et destitutum¹¹⁷ templum et tota synogoga¹¹⁸ omni gratia et spirituali societate et solatio Dei.

Statim autem post hanc tribulationem sol obscuratus est in Christi morte et stelle,¹¹⁹ id est doctores synogoge de celo, id est de celesti statu divini cultus ceciderunt, et angelice virtutes commote sunt contra eos. Post hec autem Apostoli Spiritu Sancto pleni¹²⁰ traditi sunt in varias tribulationes et mortes et dispersi¹²¹ per mundum in¹²² brevi tempore, sic predicaverunt Evangelium quod Paulus¹²³ Romanos decimo dicit,¹²⁴ pro¹²⁵ tempore suo¹²⁶ impletum

¹¹¹ A/ *perissent*

¹¹² A/ omits *dans*

¹¹³ F/ omits *Filium Dei* from text body but adds in right margin

¹¹⁴ A/ *stent*

¹¹⁵ Cf. Matt 24:15.

¹¹⁶ Cl. Latin, *imago*

¹¹⁷ A/ *destructum*

¹¹⁸ F/ *synogoga tota*

¹¹⁹ Cf. Matt 24:29.

¹²⁰ D/E/ *repleti*

¹²¹ F/ adds *sunt*

¹²² D/ *et*

¹²³ A/D/ add *ad*

¹²⁴ F/ omits *dicit*

*quod in omnem terram exivit sonus eorum.*¹²⁷ Et propter¹²⁸ hec subsecuta sunt prelia et opiniones preliorum, et venit finis et consummatio synogoge subito¹²⁹ venit autem in die carnalibus Iudeis ignota.¹³⁰ A tempore autem resurrectionis Christi cepit tunc Christus¹³¹ venire in *virtute magna et maiestate* et¹³² in Romanis imperatoribus. Sic venit potenter super Iudeos quod omnes tribus terre fuerunt in planctu.

Missi sunt autem¹³³ Apostoli quasi angeli ad congregandum¹³⁴ electos de gentibus universi orbis. Ad tempus¹³⁵ autem secundum scilicet antichristi magis prope¹³⁶ currunt verba preter illud de destructione Ierusalem et de die iudicii quamvis et ista tunc temporis credam¹³⁷ implenda duppliciter et sub dupplici sensu: primo, videlicet mystice et quasi per quamdam conformitatem ad tempus mortis Christi per¹³⁸ pseudoscribas et per¹³⁹ pseudopontifices (134ra)

¹²⁵ F corrects *propositione* in favor of *pro*

¹²⁶ D/E/ *suo tempore*; F/ adds *dicit*

¹²⁷ Romans 10:18.

¹²⁸ A/F/ *post*

¹²⁹ F/ *sub Tyto*

¹³⁰ A/ *ignoto*

¹³¹ A/ *Christus tunc*; B/ omits *tunc*

¹³² A/ omits *et*; Matt 24:30.

¹³³ F/ *missi autem sunt*

¹³⁴ A/B/ *congregandos*

¹³⁵ F/ *a tempore*

¹³⁶ A/B/ *proprie*

¹³⁷ E/ *cradam*

¹³⁸ A/D/ *et*

¹³⁹ D/ omits *per*

condemnati; secundo, quasi¹⁴⁰ litteraliter et aperte iuxta typum in Symone Mago¹⁴¹ qui dixit se Dei Filium,¹⁴² et¹⁴³ in Nerone primam persecutionem martyrium¹⁴⁴ inchoante preostensum, sicut Apostolus secunda ad Thessalonicenses secundo occulte innuit.

Reliqua autem facile est coaptare nam post tribulationem dierum illorum *predicabitur evangelium in universo orbi*¹⁴⁵ *et tunc veniet* finis mundi.¹⁴⁶ Hiis ergo aliquantulum¹⁴⁷ pretactis, legamus litteram sicut communiter sancti legunt.¹⁴⁸ Dicit ergo *videte*, id est diligenter precavete, *ne quis vos seducat*.¹⁴⁹ Cuius causam subdit dicens, *multi enim*¹⁵⁰ *venient in nomine meo*,¹⁵¹ id est usurpantes sibi¹⁵² nomen meum et auctoritatem meam, scilicet *dicentes ego sum Christus*.¹⁵³ Secundum Ieronimum unus istorum fuit Symon Magus.¹⁵⁴ Potest etiam legi quod venient in nomine meo, id est quasi a me

¹⁴⁰ A/ *quia*; F/ *autem*

¹⁴¹ Cf. Acts 8:9-24.

¹⁴² A/D/ *Filium Dei*

¹⁴³ F/ *ac*

¹⁴⁴ F/ omits *martyrium* from text body but adds in the right margin

¹⁴⁵ A/B/ *mundo*; F/ *orbe*

¹⁴⁶ Matt 24:14.

¹⁴⁷ B/F/ *qualiter*; add *cumque*

¹⁴⁸ F/ *legunt sancti*

¹⁴⁹ Matt 24:4.

¹⁵⁰ A/ *autem*; D/E omit either

¹⁵¹ Matt 24:5.

¹⁵² F/ *scilicet*

¹⁵³ Matt 24:5.

¹⁵⁴ *unus istorum fuit Symon Magus*; Hieronymus, CA 24.2.402b.

missi et dicent, ego sum Christus, id est verus¹⁵⁵ pontifex et vere habens auctoritatem¹⁵⁶ et doctrinam Christi. Et hoc¹⁵⁷ modo omnes heresiarche fuerunt antichristi secundum illud Iohannis in prima epistula sua¹⁵⁸ dicentis,¹⁵⁹ ***nunc antichristi multi facti sunt*** et quod ***ille est antichristus qui negat Patrem et***¹⁶⁰ ***Filium*** aut ***qui solvit Iesum,***¹⁶¹ id est personalem unionem deitatis et humanitatis Christi. Dicto¹⁶² autem quod caveant a predicta seductione¹⁶³ subdit¹⁶⁴ quod caveant a turbatione dicens, ***videte ne turbemini.***¹⁶⁵ Causam autem unde possent turbari premitit, ***audituri enim estis***¹⁶⁶ ***prelia,*** scilicet vere facta ***et opiniones preliorum***¹⁶⁷ quasi fiendorum, quasi dicat multa prelia fient, et post¹⁶⁸ hec de amplius fiendis multe suspitiones erunt. Vel secundum alios, qui audit ipsas¹⁶⁹ voces et strepitus, qui fiunt in preliis audit prelia. Qui autem de preliis longe gestis aliqua audit, audit opiniones vel

¹⁵⁵ E/ *vere*

¹⁵⁶ B/ adds *Christi*

¹⁵⁷ D/ *hec*

¹⁵⁸ A/ omits *sua*

¹⁵⁹ A/ adds *si*

¹⁶⁰ F/ *aut*

¹⁶¹ I John 2:18, 22; I John 4:3.

¹⁶² F/ MS is smudged but could be taken as *dicto*

¹⁶³ A/ *seditione*

¹⁶⁴ A/ *subdicit*

¹⁶⁵ Matt 24:6.

¹⁶⁶ D/ omits *estis*; E/ *eritis*; F/ *essent*

¹⁶⁷ Matt 24:6.

¹⁶⁸ F/ *preter*

¹⁶⁹ F/ omits *ipsas*

rumores preliorum.¹⁷⁰ Quare autem non debeant turbari ostendit subdens, *oportet enim hec fieri*,¹⁷¹ quasi diceret hoc¹⁷² exigit divina iustitia et¹⁷³ providentia et hominum malitia et utilitas vestra.¹⁷⁴ Ne autem credant quod post hec¹⁷⁵ subito sequatur finis mundi, subdit, *sed nondum*¹⁷⁶ *statim finis*,¹⁷⁷ scilicet mundi. Qualiter autem fiant prelia predicta et plura mala alia¹⁷⁸ ostendit subdens, *consurget enim gens in gentem*, et cetera, *et erunt pestilentie*,¹⁷⁹ scilicet variorum morborum ex corruptione aeris aliarumque causarum universalium provenientes.

Hec autem omnia initia, id est inchoationes et signa¹⁸⁰ *sunt dolorum*,¹⁸¹ scilicet maiorum¹⁸² paulo post futurorum. Et secundum sanctos predicta ad litteram precesserunt captivitatem Iudeorum factam per Romanos. Et patet¹⁸³ hec in historia Iosephi, *tunc*, id est a¹⁸⁴ tempore quo hec fieri incipient, *tradent vos*, scilicet¹⁸⁵ discipulos meos *in*

¹⁷⁰ D/E/ *rumores vel opiniones*

¹⁷¹ Matt 24:6.

¹⁷² D/ *hec*

¹⁷³ A/ omits *iustitia et*

¹⁷⁴ B/ *nostra*

¹⁷⁵ A/F/ *hoc*

¹⁷⁶ F/ *non*

¹⁷⁷ Luke 21:9.

¹⁷⁸ F/ *multa alia malia*

¹⁷⁹ Matt 24:7.

¹⁸⁰ F/ *presagia*

¹⁸¹ Matt 24:8.

¹⁸² D/E/ omits *maiorum*; F/ *malorum*

¹⁸³ D/ *patet*

¹⁸⁴ F/ omits *a*

¹⁸⁵ D/E/ *id est*

*tribulationem*¹⁸⁶ *et eritis odio omnibus gentibus.*¹⁸⁷

Secundum Origenem, exaggerative positum est omnibus pro multis.¹⁸⁸ Ieronimus vero¹⁸⁹ dicit quod tunc contra Christianos aliquo modo consenserunt in unum omnes gentes. Cum autem contingerint¹⁹⁰ que¹⁹¹ Christus predixit, tunc fient persecutiones. Iam non ex parte sicut ante¹⁹² sed generaliter ubique adversus¹⁹³ populum Dei.¹⁹⁴ ***Et tunc scandalizabuntur multi***, scilicet (134rb) contra sanctos turbati vel a fide ruentes, ***et invicem tradent***,¹⁹⁵ non quod boni reciproce tradant malos sicut traduntur ab eis, sed soli mali tradent bonos, sed dicitur sic¹⁹⁶ quia¹⁹⁷ mixti erunt. Et secundum Chrysostomum, postquam duplex prelium posuit, scilicet quod est ***a seductoribus*** et quod est ***ab inimicis***,¹⁹⁸ hec consequenter¹⁹⁹ ponit tertium prelium quod est a falsis fratribus.²⁰⁰

¹⁸⁶ A/ *tribulatione*, adds *et occident*; B/F/ adds *et cetera*

¹⁸⁷ Matt 24:9.

¹⁸⁸ *Exaggerative...pro multis*; Origenes, CA 24.3.404b.

¹⁸⁹ A/ omit *vero*

¹⁹⁰ A/ omits *contingerint*

¹⁹¹ D/ *quod*

¹⁹² A/B/D/E/ *quandoque*

¹⁹³ F/ *contra*

¹⁹⁴ A/ *Domini*; It should be noted here that MS F omits the passage *et eritis...populum Dei* from the text body but adds it at the bottom of column a with the variants as I have already noted them; *consenserunt in unum... adversus populum Dei*; [sic Hieronymus] Origenes, CA 24.4.405b.

¹⁹⁵ Matt 24:10.

¹⁹⁶ B/ *ita*

¹⁹⁷ D/E/ *quod*

¹⁹⁸ Cf. Wisdom 10:12.

Et multi pseudoprophete surgent,²⁰¹ quidam referunt hoc²⁰² ad pseudoapostolos quos Paulus nominat falsos fratres; Iohannes vero antichristos, qualis secundum Hilarium fuit Nicholaus unus ex septem diaconibus.²⁰³ Alii vero referunt²⁰⁴ hoc²⁰⁵ ad tempus antichristi, *et quoniam abundabit iniquitas*, tam intensive, scilicet quam extensive refrigescet, id est extinguetur *caritas multorum*,²⁰⁶ id est multi qui prius erant boni propter²⁰⁷ excessivam malitiam illorum temporum ruent.²⁰⁸

*Et predicabitur*²⁰⁹ *hoc evangelium* et cetera,²¹⁰ secundum Chrysostomum et Remigium per hoc²¹¹ consolatur Apostolos promittens eis quod multo plures erant credituri de gentibus quam²¹² de Iudeis perirent.²¹³

¹⁹⁹ A/ consequentur; B/F/ hic;

²⁰⁰ D/E/ *fratribus falsis; postquam...ab inimicis; consequenter...falsis fratribus*; Chrysotomus, CA 24.3.404b.

²⁰¹ B/ *consurgent*; Matt 24:11

²⁰² E/ *hec*

²⁰³ *quos Paulus...antichristos*; [sic Remigius] CA 24.404b-405a; *Nicholaus...diaconibus*; Hilarius CA 24.4.405a.

²⁰⁴ A/ *referuntur*

²⁰⁵ A/ *hic*

²⁰⁶ Matt 24:12.

²⁰⁷ D/ *per*

²⁰⁸ A/ *metuent*

²⁰⁹ B/ *predicabunt*

²¹⁰ Matt 24:14.

²¹¹ D/ *hec*

²¹² A/ *adds qui*

²¹³ *consolatur; quod multo...de Iudeis perirent*; Remigius, CA 24.4.405a.

Promittit etiam eis quod non solum inter²¹⁴ tot mala viverent, sed etiam ubique docerent *in testimonium omnibus gentibus*,²¹⁵ id est in accusationem hiis qui non crediderunt, vel ad testificandum fidem²¹⁶ omnibus. *Et tunc veniet consummatio*,²¹⁷ id est finis Ierusalimorum secundum Chrysostomum.²¹⁸ Dicit enim quod predicta ante eius destructionem fuerunt aliquomodo impleta, et dicit quod hoc²¹⁹ est magnum²²⁰ signum virtutis Christi, scilicet²²¹ quod in triginta annis vel parum amplius evangelii sermo fines orbis terrarum implevit.²²² Dicit etiam quod postquam Iudei viderunt Christi virtutem ubique per orbem terrarum refulgentem nullam veniam habere debuerunt in magnitudine²²³ permanentes. Et ideo convenienter²²⁴ post predicationem Evangelii in universo orbe, Ierusalima periit.²²⁵ Alii vero referunt hoc²²⁶ ad finem mundi, unde Ieronimus dicit quod signum Dominici

²¹⁴ A/ *in*

²¹⁵ Matt 24:14.

²¹⁶ F/ adds *meam*

²¹⁷ Matt 24:14.

²¹⁸ *quod non solum...finis Ierusalimorum*; Chrysostomus, CA 24.4.405a-405b.

²¹⁹ A/F/ omit *hoc*; D/ *hec*

²²⁰ A/ *magis*; F/ *maximum*

²²¹ F/ omits *scilicet*

²²² *hoc est...Christi; quod...implevit*; Chrysostomus CA 24.4.405a.

²²³ A/ *malignitate*

²²⁴ A/ *consequenter*

²²⁵ *viderunt...permanentes; convenienter...periit*, Chrysostomus, CA 24.4.405b.

²²⁶ D/ *quod*

adventus est in toto orbe Evangelium predicari ut nullus sit excusabilis.²²⁷ Augustinus tamen²²⁸ in *Epistula ad Esicium*²²⁹ dicit quod hoc non fuit impletum tempore Apostolorum et quod²³⁰ Apostolus dixit, *in omnem terram exivit sonus eorum*,²³¹ dicit quod preteritum posuit pro futuro sicut et quando de Evangelo dicit quod fructificat et crescit in *omni*²³² *creatura que sub celo est*,²³³ per²³⁴ hoc²³⁵ enim significavit usque quo crescendo²³⁶ esset venturum.²³⁷ Quia tamen alii²³⁸ dicunt oppositum, ideo²³⁹ Glosa dicit quod utrumque diversimode potest salvari. Si enim diffusio predicationis intelligatur quo ad hoc ut²⁴⁰ in singulis gentibus fundetur Ecclesia,²⁴¹ tunc ut Augustinus²⁴² exponit est hoc signum quod oportet²⁴³ precedere ante finem mundi; non tamen precessit ante destructionem

²²⁷ *signum dominici...excusabilis*; Hieronymus, CA 24.4.405b.

²²⁸ A/ omits *tamen*

²²⁹ B/ *exitium*; F/ *eusytium*; Cl. Latin *Hesychium*

²³⁰ A/ omits *quod*

²³¹ Romans 10:18.

²³² D/E/ *universa*

²³³ Col 1:23.

²³⁴ B/ *in*

²³⁵ D/ *hec*

²³⁶ F/ *quirendo*

²³⁷ A/ *futurum*; *quod Apostolus...eorum*; *significavit...venturum*; Augustinus, CA 24.4.406a.

²³⁸ B/F/ adds *sancti*

²³⁹ F/ *Ieronimo*

²⁴⁰ A/ omits *ut*

²⁴¹ A/ *in ea*; F/ adds *fidelium*

²⁴² D/ *Augustinus ut*

²⁴³ A/ adds *hoc*

Ierusalem. Si autem intelligatur quantum ad famam predicationis, sic ante finem Ierusalem fuit completum.²⁴⁴ Unde Ieronimus dicit: Non puto aliquam remansisse gentem que²⁴⁵ Christi nomen ignoret; et quamquam non habuit predicatorem, tamen ex²⁴⁶ vicinis gentibus opinionem fidei non potest ignorare.²⁴⁷

*Cum ergo videritis abominationem (134va) desolationis que dicta est²⁴⁸ a Daniele propheta et cetera,²⁴⁹ de hoc habetur²⁵⁰ Danielis octo ubi dicitur quod,²⁵¹ *in dimidio ebdomadis²⁵² deficiet²⁵³ hostia et sanctificium et in templo erit abominatio desolationis et usque ad finem perseverabit desolatio,²⁵⁴ et paulo ante dicitur quod *civitatem et sanctuarium dissipabit²⁵⁵ populus cum duce venturo et finis eius,* id est civitatis et sanctuarii²⁵⁶ *vastitas et post finem belli statuta desolatio.*²⁵⁷ Secundum autem Chrysostomum, hec abominatio²⁵⁸ fuit**

²⁴⁴ F/ impletum

²⁴⁵ A/D/ qui

²⁴⁶ F/ adds Iudeis

²⁴⁷ *utrumque diversimode...non potest ignorare;* Glosa, CA

24.4.406a.

²⁴⁸ F/ *sunt*

²⁴⁹ Matt 24:15.

²⁵⁰ D/ dicitur

²⁵¹ A/ omits quod

²⁵² A/F/ ebdomade

²⁵³ D/ deficiat

²⁵⁴ Dan 9:27.

²⁵⁵ A/ dissipabit

²⁵⁶ F/ sanctuarii et civitatis

²⁵⁷ Dan 9:26

²⁵⁸ D/ desolatio

exercitus Romanus,²⁵⁹ quo desolata est civitas.²⁶⁰
Secundum autem Ieronimum fuit ymago²⁶¹ Cesaris, quam
posuit Pilatus in templo, aut²⁶² equestris statua Adriani, que
ut dicit stetit ibi usque in presentem diem. Abominatio
enim secundum veterem Scripturarum ydolum²⁶³
nuncupatur; additur autem desolationis eo quod ydolum
positum sit in desolato templo²⁶⁴ atque deserto.²⁶⁵
Referendo autem hoc²⁶⁶ ad tempora antichristi, omnes
volunt quod hec abominatio²⁶⁷ sit ipse antichristus sedens,
secundum Apostolum, *in templo Dei tanquam ipse sit
Deus.*²⁶⁸ Litteralis tamen intellectus²⁶⁹ verborum²⁷⁰
Danielis si pensentur²⁷¹ ea que de septuaginta²⁷²
septimanis²⁷³ ibi²⁷⁴ dicit.²⁷⁵ Videtur primo respicere²⁷⁶

²⁵⁹ A/ *parvus*

²⁶⁰ *exercitus; quo...civitas*; Chrysostomus, CA 24.5.407a.

²⁶¹ Cl. Latin *imago*

²⁶² A/ omits *aut*; D/ *vel*

²⁶³ Cl. Latin *idolum*

²⁶⁴ A/ *loco*

²⁶⁵ *imago Cesaris...que; stetit...deserto*; Hieronymus, CA 24.5.407a.

²⁶⁶ E/ *hec*

²⁶⁷ F/ *abominatio hec*

²⁶⁸ 2 Thess 2:4.

²⁶⁹ F/ *intellectos*

²⁷⁰ F/ adds *eius*

²⁷¹ A/ *pensetur*

²⁷² F/ *septuaginta duo*

²⁷³ F/ *ebdomadam*; E/ *septimanas*

²⁷⁴ D/ *ubi*

²⁷⁵ Cf. Dan 9:26-27.

²⁷⁶ B/ *describere*

Christi condemnationem et occasionem per quam Iudei a vera fide et gratia sunt usque ad finem temporum destituti; secundo, temporalem captivitatem eorum factam per Tytum, quamvis illud quod de abominatione desolationis dicitur directe²⁷⁷, videatur respicere solum primum. Illud autem scilicet *et*²⁷⁸ ***post finem belli statuta***²⁷⁹ ***desolatio***²⁸⁰ solum secundum. ***Qui legit***,²⁸¹ scilicet verba Danielis predicta²⁸² ***intelligat***,²⁸³ id est advertat et²⁸⁴ ad intelligentiam habendam conetur, quasi diceret, tunc necesse erit intelligere et periculosum non intelligere, quod quidem verum est si sumatur abominatio pro totali discessu a Christo. Si vero sumatur pro temporali casu Iudeorum, tunc sensus est quod²⁸⁵ qui legit prophetiam predictam advertat quod tunc opere implebitur.²⁸⁶

Tunc qui in Iudea sunt fugiant²⁸⁷ ***ad montes***,²⁸⁸ loquendo de temporali captivitate sensus est quod nulla erit²⁸⁹ via liberationis nisi per fugam, et²⁹⁰ quod tanta erit

²⁷⁷ D/E/ *directe dicitur*

²⁷⁸ B/ omits *et*

²⁷⁹ F/ *secuta*

²⁸⁰ Dan 9:26.

²⁸¹ F/ ***legis***

²⁸² A/B/ *dicta*; F/ adds *id est*

²⁸³ Matt 24:15.

²⁸⁴ D/ omits *et*

²⁸⁵ D/ omits *quod*

²⁸⁶ B/ *implebitur opere*; F/ *complebitur*

²⁸⁷ A/ *fugient*

²⁸⁸ Matt 24:16.

²⁸⁹ D/E/ *est*

²⁹⁰ A/ omits *et*

fuge necessitas quod nullus debet tunc²⁹¹ de alio²⁹² curare²⁹³
et quod²⁹⁴ tunc erit ve²⁹⁵ hiis²⁹⁶ qui non poterunt fugere,
sicut sunt pregnantes et infantulos²⁹⁷ parvulos nutrientes, et
quod ideo²⁹⁸ orandum esset ut illa fuga, id est necessitas
fuge, ***non fiat yeme***²⁹⁹ in quo propter frigus non potest³⁰⁰
homo³⁰¹ ad montana confugere ibique latitare, vel³⁰²
Sabbato in quo non licebat ultra mille³⁰³ passus ire.

Ex hoc autem arguit Chrysostomus quod sermo iste
non fertur³⁰⁴ ad Apostolos sed ad Iudeos: non enim
Apostoli sabbatum erant observaturi³⁰⁵ neque ibi mansuri,
cum Vaspasianus hoc egit; plures etiam³⁰⁶ eorum erant iam
mortui. Si autem aliquis eorum tunc³⁰⁷ vivebat in aliis
partibus mundi³⁰⁸ tunc conversabatur.³⁰⁹ Exponendo vero

²⁹¹ D/ *tunc debet*

²⁹² A/F/ *aliquo*

²⁹³ D/ *curare de alio*

²⁹⁴ D/ *quia*

²⁹⁵ Cl. Latin *vae*

²⁹⁶ F/ *illis*

²⁹⁷ A/ *infantes*

²⁹⁸ F/ *omnino*

²⁹⁹ Cl Latin *hieme*; Matt 24:20.

³⁰⁰ B/ *habet*

³⁰¹ D/ *homo non potest*

³⁰² A/ *adds in*

³⁰³ A/B/ *malle*

³⁰⁴ A/ *refertur*; F/ *feratur*

³⁰⁵ D/ *erant sabbatum servaturi*; E/ *servaturi*

³⁰⁶ F/ *enim*

³⁰⁷ A/ *omits tunc*

³⁰⁸ B/ *omits mundi*

³⁰⁹ *non enim...tunc conversabatur*; Chrysostomus, CA 24.5.407b.

predicta secundum alios modos sensus est quod tunc ad spiritualem perfectionem (134vb) erit necesse fugere et³¹⁰ ad temporalia non redire, et societatem amicorum carnalium omnino relinquere, et ideo tunc erit ve,³¹¹ id est damnationis periculum imperfectis, qui in carnalibus conceptibus vel³¹² partibus³¹³ sunt occupati et aggravati, aut qui suos bonos conceptus vel³¹⁴ partus³¹⁵ ad arduam perfectionem nondum perduxerunt.³¹⁶ Oportebit etiam³¹⁷ ne fiat yeme³¹⁸ vel sabbato, id est secundum Augustinum ne in tristitia vel letitia rerum temporalium quis³¹⁹ tunc inveniatur.³²⁰ Vel secundum Hilarium ne in peccatorum frigore, aut in otio bonorum operum reperiantur³²¹ et sic sumitur Sabbatum in malo³²² scilicet, pro festo carnalis letitie et pro cessatione a bonis operibus.³²³

*Erit enim tribulatio magna qualis non fuit et cetera,*³²⁴ Augustinus *Ad Esicium*³²⁵ dicit quod si tempore

³¹⁰ D/E/ omit *et*

³¹¹ Cl. Latin *vae*

³¹² D/E/ *et*

³¹³ B/F/ omit *vel partibus*

³¹⁴ D/E/ *aut*

³¹⁵ F/ *partus et conceptus*

³¹⁶ A/ *perdixerunt*

³¹⁷ A/ *enim*

³¹⁸ Cl. Latin *hieme*

³¹⁹ D/E/ omit *quis*

³²⁰ *ne in...inveniatur*; Augustinus, CA 24.5.409a.

³²¹ B/ *reperiatur*; F/ *inveniatur*

³²² A/ *malum*

³²³ *in peccatorum...reperiantur*; Hilarius, CA 24.5.409a.

³²⁴ B/ omits *et cetera*; Matt 24:21.

³²⁵ Cl. Latin *Hesychium*

antichristi talis aut³²⁶ maior forsitan³²⁷ erit,³²⁸ tunc non est hic³²⁹ intelligendum simpliciter sed solum respectu Iudeorum ut sit sensus quod in populo Iudeorum numquam fuit talis neque futura est³³⁰ quia si ipsi primitus et precipue recepturi sunt antichristum facturi sunt³³¹ ipsi,³³² tunc temporis³³³ tribulationem potius quam³³⁴ passuri.³³⁵ Nota tamen quod sicut verba Luce directius respiciunt temporalem captivitatem Iudeorum factam a Romanis, sic verba Matthei et Marci directius respiciunt mala in fine temporum ventura. Et puto quod sicut Christus scienter temperavit verba sua ad utrumque tempus quod³³⁶ sic Spiritus³³⁷ fecit, quod unus evangelista directius ferat verba sua ad unum tempus, et alii ad aliud, omnes tamen ad utrumque.

Et nisi breviati fuissent dies illi et cetera,³³⁸ hec³³⁹ abbreviatio non est intelligenda quasi tunc sint dies solito

³²⁶ A/ *autem*

³²⁷ A/ *fortitan maiore*

³²⁸ A/ adds *temptatio*

³²⁹ A/ adds *simpliciter*; B/ *hoc*; F/ omits *hic*

³³⁰ F/ omits *est*

³³¹ A/ omits *quia si ipsi primitus et precipue recepturi sunt antichristi facturi sunt*; adds *quam*

³³² F/ omits *ipsi* from text but adds it in the left margin.

³³³ F/ omits *temporis*

³³⁴ A/ *postquam*; adds *essent*

³³⁵ Cf. Augustinus, CA 24.5.407b-408a.

³³⁶ F/ omits *quod*

³³⁷ A/F/ add *Sanctus*

³³⁸ Matt 24:22.

³³⁹ A/ adds *abominatio*

breviores, aut quasi pauciores sint³⁴⁰ quam Deus futuros esse providisset, vel simpliciter preordinasset, sed quia secundum cursum causarum inferiorum et secundum quantitatem delictorum et secundum rigorem divine iustitiae futuri essent plures. Nisi Deus ex sua materia ordinasset eos³⁴¹ esse pauciores, quod quidem fiet ne desperatione frangantur electi. Unde dicit³⁴² quod, nisi breviati³⁴³ essent nulla caro, id est nullus homo illius temporis salvaretur. Augustinus tamen *Ad Esichium*³⁴⁴ dicit quod nomine dierum significatur³⁴⁵ hic mala que fient in³⁴⁶ illis, eo modo loquendi, quo alibi leguntur³⁴⁷ dies mali neque enim dies ipsi mali sunt,³⁴⁸ sed ea que fiunt³⁴⁹ in eis. Dicit ergo³⁵⁰ quod dies³⁵¹ breviabuntur quia per gratiam Dei eorum mala fient tollerabilia et minus sentientur.³⁵²

Sed propter electos breviabuntur,³⁵³ hoc verbum sicut et plura alia non possunt³⁵⁴ bene referri ad prefatam

³⁴⁰ A/ *sic*

³⁴¹ F/ *ipsos*

³⁴² A/B/ *dicitur*

³⁴³ F/ *abbreviati*

³⁴⁴ Cl. Latin *Hesychium*

³⁴⁵ A/ *signantur*; B/F/ *significantur*

³⁴⁶ F/ *omits in*

³⁴⁷ F/ *leguntur alibi*

³⁴⁸ A/B/ *fiunt*

³⁴⁹ A/ *sunt*

³⁵⁰ A/ *igitur*

³⁵¹ F/ *omits quod dies*

³⁵² D/ *sentiuntur*; Cf. Augustinus, CA 24.5.408a.

³⁵³ Matt 24:22.

³⁵⁴ A/F/ *potest*; B/ *potuit*

captivitatem Iudeorum. Augustinus tamen *Ad Esicium*³⁵⁵ aptat³⁵⁶ hoc³⁵⁷ ad illud tempus dicens quod quando eversa est Ierusalim erant ibi electi, aut qui crediderant³⁵⁸ aut qui adhuc credituri erant.³⁵⁹ Primum autem scilicet³⁶⁰ quod³⁶¹ ibi³⁶² essent tunc aliqui iam credentes in Christum negatur ab aliis. De secundo autem non est multum certum, nec videtur quod Christus sumat hic electos sub illo sensu.

*Tunc si quis vobis dixerit ecce*³⁶³ *hic est Christus,*³⁶⁴ Chrysostomus (135ra) dicit quod sicut³⁶⁵ supra³⁶⁶ ubi dicitur, *in diebus illis venit Iohannes Baptista,*³⁶⁷ non ponitur tempus predicta³⁶⁸ immediate consequens cum fere triginta anni essent in medio; ita et³⁶⁹ hic cum dicit tunc totum medium tempus³⁷⁰ pretermisit quod futurum erat a captione Ierusalem usque ad initia consummationis

³⁵⁵ Cl. Latin *Hesychium*

³⁵⁶ F/ *adaptat*

³⁵⁷ B/E/ *hec*

³⁵⁸ D/E/ *crediderunt*

³⁵⁹ Cf. Augustinus, CA 24.5.408a.

³⁶⁰ F/ omits *scilicet*

³⁶¹ B/ adds *ipsi* but crosses it out

³⁶² F/ *rei*

³⁶³ F/ omits *ecce*

³⁶⁴ Matt 24:23.

³⁶⁵ E/ *sic*

³⁶⁶ D/E/ add *dicitur*

³⁶⁷ Matt 3:1.

³⁶⁸ A/ *predicti*; B/ *predictis*

³⁶⁹ B/ omits *et*

³⁷⁰ F/ *tempus medium*

mundi.³⁷¹ Hic autem ut dicit dat unum signum sui
Secundi³⁷² Adventus, scilicet quod non veniet occultus nec
in aliquo terre loco³⁷³ conclusus sicut fecit in Primo
Adventu, sed ita veniet manifestus quod non oportebit quod
aliquis annuntiet eius adventum.³⁷⁴ Et³⁷⁵ secundum
Ieronimum, ex hoc monstratur in tanta gloria³⁷⁶ venturus,
quod stultum esset eum in parvo vel in abscondito loco
querere.³⁷⁷

Surgent enim pseudochristi, id est falsi pontifices
vel³⁷⁸ reges, ***et***³⁷⁹ ***pseudoprophete***, id est falsi vates et³⁸⁰
falsi doctores, et ***dabunt signa magna et prodigia***.³⁸¹ An
isti facturi sint³⁸² tamen³⁸³ miracula falsa et prestigiosa per
viam magicam³⁸⁴ deludentia sensus hominum, an³⁸⁵
etiam³⁸⁶ aliqua vera sicut³⁸⁷ a quibusdam magis³⁸⁸

³⁷¹ *sicut supra...consummationis mundi*; Chrysostomus, CA
24.6.409b.

³⁷² F/ *seculi*

³⁷³ F/ *loco terre*

³⁷⁴ Cf. Chrysostomus, CA 24.6.409b.

³⁷⁵ A/B/ omit *et*

³⁷⁶ D/E/ *gratia*

³⁷⁷ *stultum...querere*; Hieronymus, CA 24.6.409b-410a.

³⁷⁸ F/ *et*

³⁷⁹ A/ omits *pseudochristi, id est falsi pontifices vel (F/ et) reges, et*

³⁸⁰ B/F/ *vel*

³⁸¹ Matt 24:24.

³⁸² D/E/ *sunt*

³⁸³ B/ *tantum*

³⁸⁴ D/ repeats *magicam*

³⁸⁵ A/ *aut*

³⁸⁶ F/ *et*

³⁸⁷ D/F/ *sint*

pharaonis fecisse creduntur, non est multum curandum. Hoc enim certum est³⁸⁹ quod saltem respectu eius, pro quo fient, erunt mendosa. Unde secunda³⁹⁰ ad Thessalonicenses secundo dicitur,³⁹¹ ille³⁹² iniquus esse venturus *in signis et prodigiis mendacibus et in omni seductione*³⁹³ *iniquitatis.*³⁹⁴

*Ita ut in errorem inducantur si fieri potest*³⁹⁵ *etiam electi,*³⁹⁶ Gregorius *Moralium* triginta uno dicit quod quia electorum cor concutietur eorum tamen constantia ad malum non movebitur, ideo Christus una sententia complexus est utrumque: quasi enim iam errare est in cogitatione titubare. Sed *si fieri potest* subiungitur, quia fieri non potest³⁹⁷ ut in errorem³⁹⁸ electi capiantur.³⁹⁹ Ad litteram autem sensus est quod tantus erit temptationis⁴⁰⁰ excessus quod⁴⁰¹ electi fere in errorem cadent et caderent,

³⁸⁸ B/F/ *magi*

³⁸⁹ A/ *est certum*

³⁹⁰ F/ *secundo*

³⁹¹ F/ omits *dicitur*

³⁹² D/ adds *qui*

³⁹³ B/ corrects *seditione* to *seductione* then rewrites *seductione*

³⁹⁴ II Thess 2:9.

³⁹⁵ B/ *potuit*

³⁹⁶ Matt 24:24.

³⁹⁷ B/ *potuit*

³⁹⁸ A/ *errore* omits *in*

³⁹⁹ F/ *cupiantur; quia electorum...electi capiantur; Gregorius, CA 24.6.410b. Olivi cites this passage as Book XXXI of Gregory's *Moralium*, when in fact the passage is from Book XXXIII.*

See also CA 24.6.410b.

⁴⁰⁰ F/ *turbationis*

⁴⁰¹ F/ *quia*

nisi singulari Dei gratia custodirentur. Rabanus tamen legit hoc⁴⁰² de electis secundum apparentiam dicens quod non ideo hoc dicit quod electio divina frustretur;⁴⁰³ sed qui humano iudicio electi videbantur,⁴⁰⁴ illi in errorem mittentur.⁴⁰⁵ Et⁴⁰⁶ secundum hoc debet legi⁴⁰⁷ si fieri potest,⁴⁰⁸ scilicet quod sint electi.

Ecce predixi vobis, scilicet⁴⁰⁹ ut caveatis diligentius.⁴¹⁰ *Si ergo dixerint vobis ecce in deserto est*,⁴¹¹ scilicet Christus⁴¹² quidam putant hoc⁴¹³ dici quia⁴¹⁴ forte aliquis pseudopropheta⁴¹⁵ in desertis predicabit antichristum stantem in penetralibus thalami sive templi ad quem Christus prohibet nos exire et alterum⁴¹⁶ non credere, aut⁴¹⁷ forte ipse antichristus aliquando erit in deserto quasi vir austerus et aliquando in thalamo quasi vir absconsus et quasi rex in secretis agens. Sed cum ex scripturis satis

⁴⁰² B/E/ *hic*

⁴⁰³ A/ *frustetur*

⁴⁰⁴ B/ *videbant*

⁴⁰⁵ *non ideo...mittentur*; Rabanus, CA 24.6.410b.

⁴⁰⁶ D/E/ omit *et*

⁴⁰⁷ D/E/ *legi debet*

⁴⁰⁸ B/ *potuit*

⁴⁰⁹ D/E/ omit *scilicet*

⁴¹⁰ F/ *diligentius caveatis*; Matt 24:25.

⁴¹¹ Matt 24:26.

⁴¹² A/ omits *Christus*

⁴¹³ A/ *hic*

⁴¹⁴ B/D/ *quod*

⁴¹⁵ F/ omits *pseudo* from text but adds it in the left margin.

⁴¹⁶ D/E/ *alteri*

⁴¹⁷ F/ *at*

aperte trahatur⁴¹⁸ quod antichristus veniet tanquam⁴¹⁹ divitiarum laudator sub aliqua tamen specie virtutis aut⁴²⁰ utilitatis, quomodo hic innuitur⁴²¹ quod ipse vel eius pseudopropheta erit⁴²² aliquando in deserto? Potest⁴²³ dici quod pseudopropheta, qui eum predicabit,⁴²⁴ erit similator paupertatis quo ad se. Sicut enim secundum Augustinum libero *De civitate Dei*⁴²⁵ per aliquos pontifices idolorum castissimos multa impudica circa (135rb) culturam idolorum demones fieri consulebant, ut sic sub specie honestatis pontificum, plebs ad turpia traheretur.⁴²⁶ Sic forte fiet et tunc et forte antichristus sic consulet et laudabit divitias, quod tamen ad maiorem fraudem in aliquibus casibus⁴²⁷ ac⁴²⁸ temporibus et⁴²⁹ personis, quamdam ypocritalem⁴³⁰ paupertatem fovebit.

Quare autem non debeant⁴³¹ sequi vel credere ostendit per hoc quod suus adventus erit⁴³² longe aliter unde subdit,

⁴¹⁸ F/ adds *satis aperte agatur trahatur* but crosses it out.

⁴¹⁹ F/ *quasi*

⁴²⁰ F/ *et*

⁴²¹ A/ *inseritur*

⁴²² D/E/ *erunt*

⁴²³ B/ *potuit*

⁴²⁴ D/E/ *predicaverit*

⁴²⁵ F/ omits *Dei*

⁴²⁶ Augustinus, *non inveni.*

⁴²⁷ A/ *usibus*

⁴²⁸ F/ *et*

⁴²⁹ F/ *ac*

⁴³⁰ Cl. Latin *hypocritalem*

⁴³¹ D/E/ *debeantur*

⁴³² F/ *est*

sicut enim fulgur et cetera,⁴³³ id est⁴³⁴ secundum Chrysostomum sicut fulgur non indiget annuntiante aut precone, sed in momento temporis apparet per⁴³⁵ universum orbem terrarum etiam hiis qui in⁴³⁶ thalamis sedent; sic adventus Christi simul apparebit ubique propter glorie fulgorem. Deinde subdit aliud signum sui adventus quod quidem sequitur ad signum premissum.⁴³⁷

Ubicumque fuerit corpus, id est Christus qui est esca beatorum, *illuc*⁴³⁸ *congregabuntur et aquile*,⁴³⁹ id est omnes beati qui⁴⁴⁰ vident Deum ut⁴⁴¹ aquile solem, et⁴⁴² qui sunt agiles ad ubique volandum sicut aquile, vel possunt per hoc intelligi sancti et⁴⁴³ viri contemplativi. Utitur autem secundum Ieronimum exemplo naturali quod cotidie⁴⁴⁴ cernimus: aquile⁴⁴⁵ enim et⁴⁴⁶ vultures dicuntur sentire etiam⁴⁴⁷ transmarina cadavera et ad escam

⁴³³ Matt 24:27.

⁴³⁴ F/ omits *id est*

⁴³⁵ A/ *ad*

⁴³⁶ F/ omits *in*

⁴³⁷ F/ adds *dicit; sicut fulgur...fulgorem; aliud...adventus;*
Chrysostomus, CA 24.6.411a.

⁴³⁸ F/ *illic*

⁴³⁹ B/ *alique*; Matt 24:28.

⁴⁴⁰ MS B might omit *qui*, manuscript is very faded and could be an erasure.

⁴⁴¹ F/ *sicut*

⁴⁴² D/ omits *et*

⁴⁴³ D/E/ omit *et*

⁴⁴⁴ A/B/ *quotidie*

⁴⁴⁵ F/ *aquilo*

⁴⁴⁶ A/ omits *et*

⁴⁴⁷ A/ *et*

huiusmodi⁴⁴⁸ congregari.⁴⁴⁹ Et Iob triginta nono⁴⁵⁰ dicitur de aquila quod, *ubicumque cadaver fuerit statim adest.*⁴⁵¹ Dicit autem Ieronimus quod Grecum Ioathon⁴⁵² pro quo hic ponitur *corpus* significantius⁴⁵³ dicitur *cadaver* ab eo quod per mortem cadat, et significat Christum passum ex quo quidem est magis amabilis sanctis aquilis.⁴⁵⁴ Vult ergo dicere quod Christus veniet cum omnibus beatis et quod sancti qui tunc vivent subito rapiuntur *in nubibus obviam Christo in aera.*⁴⁵⁵

*Statim autem post tribulationem dierum*⁴⁵⁶ *illorum sol obscurabitur,*⁴⁵⁷ secundum Ieronimum respectu vere⁴⁵⁸ lucis Christi, omnia apparebunt obscura et tenebrosa.⁴⁵⁹ Remigius vero dicit quod nihil⁴⁶⁰ prohibet intelligi veraciter tunc solem et stellas ad tempus⁴⁶¹ suo lumine privari, sicut

⁴⁴⁸ A/ *huiusmodi*; F/ *huius*

⁴⁴⁹ *exemplo naturali...congregari*; Hieronymus, CA 24.6.411a.

⁴⁵⁰ A/ *octo*

⁴⁵¹ F/ *adest statim*; Job 39:30.

⁴⁵² It is unknown at this time what the word *Ioathon* means, but it exists in MSS ABDEF. Jerome's *Commentariorum in Mattheum*, from which this passage is taken, contains the word μ , which is the Greek equivalent of the Latin *corpus*.

⁴⁵³ D/E/ *significatius*

⁴⁵⁴ *quod grecum... per mortem cadat; magis...aquilis*;

Hieronymus, *Comm. in Matt.* CCSL 77.4.229.539-545.

⁴⁵⁵ I Thess 4:17.

⁴⁵⁶ B/F/ *Dei*

⁴⁵⁷ Matt 24:29.

⁴⁵⁸ A/ *veri*

⁴⁵⁹ Cf. Hieronymus, CA 24.7.413a.

⁴⁶⁰ A/ *non*

⁴⁶¹ F/ omits *ad tempus*

de sole⁴⁶² factum⁴⁶³ constat tempore⁴⁶⁴ dominice passionis: unde Ioel dicit,⁴⁶⁵ *sol convertetur in tenebras*, et cetera.⁴⁶⁶ Dicit etiam⁴⁶⁷ quod *stelle cadent de celo*,⁴⁶⁸ vel sicut in Marco dicitur *erunt decedentes*,⁴⁶⁹ id est suo⁴⁷⁰ lumine carentes.⁴⁷¹ Moderni tamen doctores dicunt quod illa in se non obscurabuntur, sed⁴⁷² per fumositatem aeris et nubium hominibus tenebrescere videbuntur, vel quia non⁴⁷³ diffundent⁴⁷⁴ radios suos inferius⁴⁷⁵ pro tanto obtenebrescent, scilicet in effectum. Stelle autem hominibus videbuntur⁴⁷⁶ de celo cadere quia ignes et⁴⁷⁷ comete in superiori regione aeris existentes qui⁴⁷⁸ videntur quasi stelle discurrent⁴⁷⁹ per aera versus terram ac si de celo caderent.

⁴⁶² F/ omits *de sole*

⁴⁶³ A/ omits *factum*

⁴⁶⁴ F/ *constat factum tempore*

⁴⁶⁵ D/E/ add *quod*

⁴⁶⁶ A/ omits *cetera*; Joel 2:31.

⁴⁶⁷ A/ *et etiam dicit*

⁴⁶⁸ D/ *cadent de cello*; Matt 24:29.

⁴⁶⁹ D/ *decidentes*

⁴⁷⁰ A/B/ omit *suo*

⁴⁷¹ Mark 13:25; *nihil prohibet...lumine carentes*; [sic Remigius] Rabanus, CA 24.7.413a.

⁴⁷² A/B/ add *quod*

⁴⁷³ B/ *si*

⁴⁷⁴ D/ *diffundunt*

⁴⁷⁵ F/ *inferius radios suos*

⁴⁷⁶ F/ *videbuntur hominibus*

⁴⁷⁷ A/ *etiam*

⁴⁷⁸ A/ *que*; D/ *quasi*

⁴⁷⁹ A/ *discurrentes*

Virtutes autem celorum corporales

commovebuntur,⁴⁸⁰ secundum eos quia mutabunt aspectus et influentias suas respectu inferiorum ita quod habebunt aspectus inferiorum⁴⁸¹ turbativos⁴⁸² potius quam⁴⁸³ regitivos.⁴⁸⁴ Virtutes autem⁴⁸⁵ angelice per rigorem (135va) iustitie et per zelum⁴⁸⁶ punitionis et vindicte divine commovebuntur contra reprobos iuxta illud libri⁴⁸⁷ Sapientie capitulo⁴⁸⁸ quinto, *accipiet*⁴⁸⁹ *armaturam zelus*⁴⁹⁰ *illius et armabit creaturam ad ultionem inimicorum [...]* *et pugnabit cum eo orbis terrarum*⁴⁹¹ *contra insensatos*.⁴⁹² Chrysostomus vero videtur⁴⁹³ dicere quod angeli quasi timore concutientur videntes tam terribilia fieri, quod secundum rem non potest esse verum, sed solum secundum quamdam⁴⁹⁴ estimationem humanam.⁴⁹⁵

⁴⁸⁰ Matt 24:29

⁴⁸¹ A/B/ omit *ita quod habebunt aspectus inferiorum*; F/ adds *quasi*

⁴⁸² A/ *turbationum*

⁴⁸³ B/ *postquam*

⁴⁸⁴ A/ *regitivorum*

⁴⁸⁵ D/E/ *vero*

⁴⁸⁶ A/ adds *iustitie*

⁴⁸⁷ D/ *libro*

⁴⁸⁸ A/B/ omit *capitulo*

⁴⁸⁹ A/ *accipient*

⁴⁹⁰ A/ *zeli*

⁴⁹¹ A/ omits *terrarum*

⁴⁹² Wis 5:18, 21.

⁴⁹³ F/ omits *videtur*

⁴⁹⁴ B/F/ *quandam*

⁴⁹⁵ Chrysostomus, *non inveni*.

Sed quomodo⁴⁹⁶ dicit quod hec fient statim post tribulationem dierum⁴⁹⁷ illorum, cum secundum scripturam omnis Isrealis debeat converti ad⁴⁹⁸ Christum post mortem antichristi.⁴⁹⁹ Non enim ipso vivente hoc implebitur nisi in paucis, quia Christus dicit quod ipsi sunt eum recepturi. Si quis autem consulat rationem et sanam intelligentiam scripturarum conversio Iudeorum debet esse, tunc solemnissima et altissima in tantum quod totus mundus, aut fere totus convertatur et spiritualiter iocundetur cum eis in summa pace. Oportet igitur⁵⁰⁰ intelligere ista ter⁵⁰¹ sub Christo esse implenda sive litteraliter sive mystice, puto tamen quod litteraliter. Iuxta tamen⁵⁰² prefatam expositionem modernorum doctorum, Christo enim moriente fuit primum ad litteram de sole impletum, et ante excidium Ierusalem multe chruscationes ignium, quasi⁵⁰³ stellarum preter modum solitum⁵⁰⁴ apparuerunt. Puto autem quod hoc secundo apparebit in morte antichristi, et tertio circa diem⁵⁰⁵ extremi⁵⁰⁶ iudicii, preter hoc autem⁵⁰⁷

⁴⁹⁶ D/ *quo modico*

⁴⁹⁷ F/ *Dei*

⁴⁹⁸ F/ adds *Dominum*

⁴⁹⁹ Cf. Rom 11:25-26.

⁵⁰⁰ F/ adds *ista*

⁵⁰¹ A/ omits *ista ter*; F/ omits *ista*

⁵⁰² F/ omits *tamen*

⁵⁰³ F/ repeats *quasi*

⁵⁰⁴ A/ *solidum*

⁵⁰⁵ A/ *finem*; F/ *in die*

⁵⁰⁶ B/ *extremum*

⁵⁰⁷ F/ corrects *post hoc* to *preter hoc*; omits *autem* from text but adds in left margin.

mistiche⁵⁰⁸ in pleniori⁵⁰⁹ numero debet impleri. Si autem queratur quare Christus non facit expressam⁵¹⁰ mentionem de finali temptatione⁵¹¹ ecclesie precedente temptationem⁵¹² antichristi⁵¹³ et disponente ad illam, quia non posset ille facere se⁵¹⁴ adorari ab ecclesia, nisi prius multipliciter esset strata⁵¹⁵ ac⁵¹⁶ seducta et⁵¹⁷ excecata? Dicendum quod prima temptatio⁵¹⁸ erit potius ad excecandum⁵¹⁹ carnales Christianos sub specie veritatis et vere fidei Christi quam ad illuminandum. Illa vero que est proprie⁵²⁰ antichristi erit⁵²¹ ad punitionem sic⁵²² excecatorum et ad finalem illuminationem omnium convertendorum post eius mortem et ad perfectam coronationem omnium⁵²³ martyrizandorum sub ipso. Ista igitur⁵²⁴ fuit aperte predicenda,⁵²⁵ illa vero non nisi mistice et occulte.

⁵⁰⁸ A/ omits *mistiche*

⁵⁰⁹ A/ *pluriori*

⁵¹⁰ A/ *expressivam*

⁵¹¹ B/ *tentatione*, wrong form of *temptatio*

⁵¹² B/ *tentationem*, wrong form of *temptatio*

⁵¹³ A/ *Christi*

⁵¹⁴ F/ *se facere*

⁵¹⁵ A/B/ *prostrata*

⁵¹⁶ D/E/ *et*

⁵¹⁷ D/E/ *ac*

⁵¹⁸ B/ *tentatio*; wrong form of *temptatio*

⁵¹⁹ F/ *excecandos*

⁵²⁰ D/ *propria*

⁵²¹ F/ omits *erit*

⁵²² B/ *sicut*

⁵²³ A/ omits *omnium*

⁵²⁴ D/E/ *ergo*

⁵²⁵ A/ *predicanda*

Qui autem vult non errare in secunda caveat sibi a prima,⁵²⁶ ut scilicet intelligat quid est *abominatio sedens in templo Dei*⁵²⁷ ad condempnandum⁵²⁸ vitam Christi, sicut Caiphas condemnavit personam Christi. Est etiam alia ratio huius, quia per antichristum et suos fient multa que videbuntur miraculosa et supernaturalia, et ideo ne talibus tanquam veris crederetur, oportebat de eis expressam fieri mentionem. In prima vero⁵²⁹ nihil fiet quin⁵³⁰ per ea que sunt expressa in fide possint⁵³¹ convinci et agnosci, nisi temporum malitia subvertat intellectum. Et hac⁵³² eadem ratione Christus heresim Arri aut scisma Grecorum aut alias notabiles hereses et scissuras non expressit in spirituali sunt⁵³³ adhuc et alie⁵³⁴ rationes suis (135vb) temporibus explicande.

*Et tunc apparebit*⁵³⁵ *signum*⁵³⁶ *Filii hominis in celo*,⁵³⁷ secundum Origenem hoc erit signum crucis aut signum victoriae.⁵³⁸ Chrysostomus vero dicit quod ex quo sol tunc obtenebrabitur⁵³⁹ non appareret⁵⁴⁰ crux, nisi

⁵²⁶ F/ *in prima sibi*

⁵²⁷ D/ adds et

⁵²⁸ A/ *damnandum*

⁵²⁹ D/E/ omit *vero*

⁵³⁰ D/ *et*; E/ *qui*

⁵³¹ B/ *possit*

⁵³² A/ *hic*; F/ *ex*

⁵³³ F/ adds *et*

⁵³⁴ F/ omits *et alie*

⁵³⁵ B/ corrects *oportebit* in favor of *apparebit*

⁵³⁶ A/ repeats *signum*

⁵³⁷ Matt 24:30.

⁵³⁸ *signum crucis...victorie*; Origenes, CA 24.7.413b.

⁵³⁹ A/ *obtenebrabitur tunc*; F/ *tunc sol obscurabitur*

solaribus radiis multo luculentior⁵⁴¹ esset. Dicit autem quod ideo apparebit, ut Iudeorum verecundia⁵⁴² confutetur, et ideo Christus in iudicio⁵⁴³ non solum signa vulnerum sed etiam signa mortis ignominiose ostendet.⁵⁴⁴ **Et tunc**⁵⁴⁵ **plangent**⁵⁴⁶ **omnes tribus terre Iudeorum**,⁵⁴⁷ scilicet secundum Chrysostomum dicentem quod⁵⁴⁸ plangent suam miseriam et suum scelus quia visa cruce considerabunt quod in eius occasionem⁵⁴⁹ nihil profecerunt et quoniam crucifixerunt eum quem adorari oportebat, omnes etiam tribus reproborum plangent.⁵⁵⁰ Si autem ad spiritalem Christi adventum hec referantur, tunc tribus Iudeorum et multarum nationum⁵⁵¹ per penitentiam plangent,⁵⁵² et tunc per celebrem predicationem et⁵⁵³ per altam contemplationem apparebit in celesti ecclesia signum

⁵⁴⁰ F/ *apparet*

⁵⁴¹ A/ *lucentior*; B/ appears to have *lucentiori finali* with *finali* crossed out but correction is very faded; MS E is smudged and illegible for the words *multo lucentior*

⁵⁴² A/B/ *verecundia Iudeorum*

⁵⁴³ E/ MS smudged and illegible for *iniudicio*

⁵⁴⁴ *sol...esset; ut Iudeorum...vulnerum*; Chrysostomus, CA

24.7.413b.

⁵⁴⁵ D/E/ omit **tunc**

⁵⁴⁶ A/ adds *se*

⁵⁴⁷ Matt 24:30.

⁵⁴⁸ D/E/ *et*

⁵⁴⁹ F/ *occasione*

⁵⁵⁰ *visa...considerabunt; nihil...oportebat*; Chrysostomus, CA

24.7.413b.

⁵⁵¹ D/E/ add *plangent*

⁵⁵² D/E/ omit *plangent*

⁵⁵³ F/ omits *et*

Domince⁵⁵⁴ crucis. *Et videbunt Filium hominis venientem*
et cetera,⁵⁵⁵ humanitatem enim⁵⁵⁶ Christi venientem in
gloria mirabili videbunt omnes homines oculis
corporalibus, sed quare veniet *in nubibus*?⁵⁵⁷ Dicendum
quod si hic⁵⁵⁸ est aliqua ratio litteralis forte hoc⁵⁵⁹ fiet ut
eius excessiva claritas contemperetur⁵⁶⁰ oculis omnium.
Mystice autem rationes sunt multe, sicut et quare ascendit
in nube et quare⁵⁶¹ Moysi in monte apparuit in nube.⁵⁶²

Et mittet angelos suos cum tuba, si hec tuba et⁵⁶³ vox
est Christi, per ipsam intelligitur efficax imperium mortuos
suscitans seu expressa revelatio illius temporis et⁵⁶⁴
operum⁵⁶⁵ eius, que⁵⁶⁶ pro quanto ministerialiter⁵⁶⁷ fiet⁵⁶⁸
per angelos pro tanto hec tuba et vox erit angelorum *et*
congregabunt electos eius.⁵⁶⁹ Hoc potest⁵⁷⁰ exponi de

⁵⁵⁴ D/ *Dominici*

⁵⁵⁵ Matt 24:30.

⁵⁵⁶ A/B/ *autem*

⁵⁵⁷ Matt 24:30.

⁵⁵⁸ A/ *hec*; F/ omits *hic*

⁵⁵⁹ D/ *hic*

⁵⁶⁰ F/ *temperetur*

⁵⁶¹ D/E/ *quasi*

⁵⁶² F/ omits *in nube* from text but adds it in the right margin.

⁵⁶³ B/ omits *et*

⁵⁶⁴ D/ *ad*

⁵⁶⁵ F/ *operationem*

⁵⁶⁶ A/ omits *que*

⁵⁶⁷ D/ *misterialiter*

⁵⁶⁸ A/ *fiet ministerialiter*

⁵⁶⁹ Matt 24:31.

⁵⁷⁰ D/E/ add *intelligi seu*

electis ministerio⁵⁷¹ angelico rapiendis *in nubibus obviam Christo in aera.*⁵⁷² Aut per⁵⁷³ synodochen ut sit sensus quod *congregabunt* pulveres corporum electorum⁵⁷⁴ *a quattuor ventis,*⁵⁷⁵ id est a quattuor climatibus mundi, scilicet oriente, occidente, aquilone, et austro.⁵⁷⁶ Quomodo autem⁵⁷⁷ a quattuor ventis ostendit subdens, *a summis*⁵⁷⁸ *celorum usque ad terminos eorum,*⁵⁷⁹ id est a suprema parte regionis⁵⁸⁰ aeris⁵⁸¹ usque ad fines orbis qui⁵⁸² videntur esse fines unius recte lineae per latitudinem terre protense usque ad fines nostri emisperii⁵⁸³ et eodem modo intellige de inferiori emisperio. Vel secundum Chrysostomum, potest intelligi quod primo a Deo in⁵⁸⁴ instanti⁵⁸⁵ resuscitabuntur et resuscitati per angelos ad Christum adducentur et congregabuntur.⁵⁸⁶ Quod si sit potius fiet in

⁵⁷¹ D/F/ *misterio*

⁵⁷² I Thess 4:17.

⁵⁷³ B/ omits *per*

⁵⁷⁴ F/ *electorum corporum*; corrects *suorum* to *corporum*.

⁵⁷⁵ Matt 24:31.

⁵⁷⁶ *id est...et austro*; [sic Remigius] CA 24.9.415a.

⁵⁷⁷ A/ omits *autem*

⁵⁷⁸ A/ *summo*

⁵⁷⁹ Matt 24:31.

⁵⁸⁰ F/ *regione*

⁵⁸¹ A/ omits *aeris*

⁵⁸² A/D/ *que*

⁵⁸³ Cl. Latin *hemispherii*

⁵⁸⁴ A/ omits *in*

⁵⁸⁵ F/ omits *instanti*

⁵⁸⁶ Cf. Chrysostomus, CA 24.9.415b.

mysterium societatis⁵⁸⁷ et honoris sanctorum quam propter indigentiam motoris aut⁵⁸⁸ vehiculi.

Ab arbore autem fici et cetera.⁵⁸⁹ Quod⁵⁹⁰ autem post tribulationem⁵⁹¹ dierum illorum veniat exterminium reproborum, qui tribulaverunt electos et consolatio electorum per angelos in regnum Christi congregandorum, ostendit per similitudinem ficulnee que in vere appropinquante estate⁵⁹² emittit⁵⁹³ ramulos teneros et folia.

Ita, inquit,⁵⁹⁴ **et vos cum videritis hec omnia**,⁵⁹⁵ que scilicet de tribulationibus sunt predicta, **scitote**, id est certi (136ra) et securi estote⁵⁹⁶ **quod**⁵⁹⁷ **prope est in ianuis**,⁵⁹⁸ scilicet⁵⁹⁹ regnum celorum et liberatio vestra. Non enim intendit dicere quod cum videritis omnia que post tribulationem debent⁶⁰⁰ sequi, tunc scitote, et cetera. Tum quia esset sermo ridiculosus, scilicet dicere cum videritis⁶⁰¹ totum esse factum scitote quia⁶⁰² fiet, tum quia per hoc in

⁵⁸⁷ D/ *societati*

⁵⁸⁸ A/ *et*

⁵⁸⁹ E/F/ omit *et cetera*; Matt 24:32.

⁵⁹⁰ D/ omits *quod*

⁵⁹¹ F/ corrects *triduum* to *tribulationem*

⁵⁹² A/ omits *estate*

⁵⁹³ B/ *mittit*

⁵⁹⁴ D/E/ *inquit*, assimilated d/t and thus *inquit* is read as *inquit*

⁵⁹⁵ A/ adds *et cetera*

⁵⁹⁶ A/ *estote et securi*

⁵⁹⁷ A/E/ **quia**

⁵⁹⁸ F/ *ramis*; Matt 24:33.

⁵⁹⁹ B/ omits *scilicet*

⁶⁰⁰ D/E/ *deberent*

⁶⁰¹ A/ omits *cum videritis*

⁶⁰² F/ *quod*

nullo confortaret electos in tribulatione existentes. Ad illos enim⁶⁰³ dirigitur sermo ut non desperent,⁶⁰⁴ sed potius confidant cito se⁶⁰⁵ liberandos. Hoc autem expressius distinguitur⁶⁰⁶ in Luca⁶⁰⁷ ubi dicitur, *hiis autem*⁶⁰⁸ *fieri incipientibus respicite*,⁶⁰⁹ et cetera.⁶¹⁰

Nota autem quod congrue de ficu sumpsit similitudinem. Tum quia est arbor pre ceteris habens fructus dulces, tum quia in yeme⁶¹¹ est valde passibilis⁶¹² a⁶¹³ frigore, et tunc eius virtus⁶¹⁴ stat absconsa. Yeme vero cedente⁶¹⁵ et estivo calore solis redeunte eius virtus incipit erumpere et in lucem prodire sic in tempore talium et tantarum⁶¹⁶ tribulationum spiritus et status.⁶¹⁷ Ad dulciores fructus ducens statuitur et tunc spiritualium germinum novi ramusculi, et nova folia, id est verba spiritualis doctrine per ardorem Spiritus et per quamdam appropinquationem solis Christi incipiunt prodire. Et hoc est infallibile signum quod

⁶⁰³ A/ *igitur*

⁶⁰⁴ F/ *desperarent*

⁶⁰⁵ F/ *se cito*

⁶⁰⁶ F/ *designatur*

⁶⁰⁷ A/ omits *in Luca*

⁶⁰⁸ F/ *itaque*

⁶⁰⁹ A/ omits *respicite*

⁶¹⁰ F/ omits *et cetera*; Luke 21:28.

⁶¹¹ Cl. Latin *hieme*

⁶¹² D/E/ *passiva*

⁶¹³ D/E/ omits *a*

⁶¹⁴ F/ *virtus eius*

⁶¹⁵ A/B/ *recedente*

⁶¹⁶ F/ omits *et tantarum*

⁶¹⁷ A/ adds *sanctus*, omits *et status*

prope est revelatio regni Dei, sive secundum gloriam sive secundum aliquam gratiarum affluentiam et eminentiam.

*Amen dico vobis quia*⁶¹⁸ *non preteribit generatio*
*hec*⁶¹⁹ *donec omnia fiant.*⁶²⁰ Secundum aliquos, sensus est quod non finietur mundus nec generatio humani generis donec predicta sint completa, et tunc non est aliud dicere nisi quod omnino complebuntur. Secundum Chrysostomum, vero sensus est⁶²¹ quod generatio fidelium querentium Dominum non peribit⁶²² neque deficiet usque quo omnia sint completa quod est dicere quod numquam superabitur neque deficiet.⁶²³ Secundum alios⁶²⁴ autem, sensus est⁶²⁵ quod generatio illius temporis in quo incipiet tribulatio non transibit donec omnia sint completa, quasi diceret non frangamini quia⁶²⁶ ultra presentem generationem tribulatio hec non protendetur.⁶²⁷ Et hoc quidem respectu⁶²⁸ temporis Christi videmus impletum, et⁶²⁹ respectu temporis antichristi credimus implendum.

⁶¹⁸ A/B/ *quod*

⁶¹⁹ F/ *hec generatio*

⁶²⁰ Matt 24:34.

⁶²¹ B/ *oportet*

⁶²² A/ *preteribit*

⁶²³ A/ omits *usque quo omnia sint completa quod est dicere quod numquam superabitur neque deficiet*; adds *et cetera*; F/ omits *quod est... neque deficiet* from text but adds it in the left margin.

Cf. Chrysostomus, CA 24.10.417b-418a.

⁶²⁴ B/ *aliquos*

⁶²⁵ D/ omits *autem*; *est sensus*

⁶²⁶ D/ *quod*

⁶²⁷ F/ *proteneretur*

⁶²⁸ D/ *respectum*

⁶²⁹ D/ *quod*

Celum et terra transibunt, scilicet quo ad aliquam suam formam priorem, ut mutantur in meliorem formam seu qualitatem, *verba autem mea non preteribunt* quin suple impleantur.⁶³⁰ Verbum enim tunc dicitur preterire quando eius veritas non impletur.⁶³¹ Tunc enim preterit⁶³² seu deficit a veritate debita, quia vero multum erant curiosi ad sciendum diem et horam adventus Christi, et sui regni, et liberationis electorum ac exterminii adversariorum, hec enim omnia simul currunt. Ideo hanc curiositatem volens tollere subdit, *de die autem illa et hora nemo scit*.⁶³³ Nota quod ab illo loco *cum videritis abominationem*⁶³⁴ usque huc, septem notabilia ponuntur, scilicet primo,⁶³⁵ aliquid quod est acriter⁶³⁶ attestandum,⁶³⁷ scilicet *abominatio desolationis*;⁶³⁸ secundo, aliquid quod est fortiter exequendum,⁶³⁹ scilicet fuga ad montes et non descendere de tecto necque reverti de agro;⁶⁴⁰ tertio, aliquid quod est

⁶³⁰ D/ *sub*, omits *impleantur*; E/ *subimpleantur*; Matt 24:35.

⁶³¹ F/ *implebitur*

⁶³² B/D/ *preteriit*

⁶³³ D/E/ omit *quia vero multum erant curiosi ad sciendum diem et horam adventus Christi, et sui regni, et liberationis electorum ac exterminii adversariorum, hec enim omnia simul currunt. Ideo hanc curiositatem volens tollere subdit, de die autem illa et hora nemo scit*, Cf. note 659; F/ omits *de die autem illa et hora nemo scit*; Matt 24:36.

⁶³⁴ F/ *abominatio*; Matt 24:15.

⁶³⁵ D/E/ *primo scilicet*; F/ adds *quod*

⁶³⁶ A/ *actum*

⁶³⁷ A/B/ *detestandum*

⁶³⁸ Dan 9:27.

⁶³⁹ Cl. Latin *exsequendum*

⁶⁴⁰ Cf. Matt 24:16-17

(136rb) vehementer metuendum, scilicet *ve pregnantibus* usque ibi, *erit*⁶⁴¹ *enim tribulatio magna* et cetera;⁶⁴² quarto, aliquid in quo est firmiter⁶⁴³ confidendum, *sed propter electos breviabuntur dies illi*, et,⁶⁴⁴ *Amen dico vobis non preteribit generatio hec*, et cetera;⁶⁴⁵ quinto, aliquid quod est solerter precavendum, *tunc si quis vobis dixerit*⁶⁴⁶ *ecce Christus hic est*⁶⁴⁷ *aut ecce illic*,⁶⁴⁸ et *surgent pseudochristi*⁶⁴⁹ *et*⁶⁵⁰ *pseudoprophete* et cetera;⁶⁵¹ sexto, aliquid⁶⁵² quod est⁶⁵³ instanter desiderandum, scilicet *videbunt Filium hominis venientem [...] et mittet angelos suos [...] et congregabunt electos*, et *ubicumque fuerit corpus illic*⁶⁵⁴ *congregabuntur et*⁶⁵⁵ *aquile*,⁶⁵⁶ septimo, aliquid⁶⁵⁷ quod est perspicaciter perscrutandum, scilicet *ab*

⁶⁴¹ F/ *est*

⁶⁴² Matt 24:19, 21.

⁶⁴³ F/ *circulariter*

⁶⁴⁴ A/ omits *et*

⁶⁴⁵ A/ omits *et cetera*; Matt 24:22, 34.

⁶⁴⁶ D/E/ *dixerit vobis*

⁶⁴⁷ A/ *ecce hic est Christus*; B/ *Christus ecce hic est*

⁶⁴⁸ D/ omits *ecce*; A/ *illuc*

⁶⁴⁹ D/E/ omits *pseudo-*

⁶⁵⁰ D/ omits *et*

⁶⁵¹ Matt 24:23-24.

⁶⁵² F/ omits *aliquid*

⁶⁵³ B/ omits *est*

⁶⁵⁴ A/ omits *corpus illic*; B/ *ibi*

⁶⁵⁵ F/ omits *et*

⁶⁵⁶ Matt 24:30-31; Matt 24:28.

⁶⁵⁷ F/ adds *est*

arbore fici discite et cetera,⁶⁵⁸ et illud de Daniel *qui legit intelligat*.⁶⁵⁹

*De die autem illa et hora*⁶⁶⁰ *nemo scit neque angeli celi nisi Pater solus*,⁶⁶¹ Ieronimus dicit quod in quibusdam libris latinis⁶⁶² habetur *neque Filius*,⁶⁶³ sed in grecis dicit hoc non haberi.⁶⁶⁴ In Marco tamen habetur quod tamen⁶⁶⁵ non solum secundum eius dietatem, sed nec etiam secundum eius humanitatem⁶⁶⁶ est simpliciter verum, sed solum secundum quid seu potius solum quo ad quid. Secundum enim Augustinum, Filius⁶⁶⁷ dicitur hoc nescire, quia nescit hoc nobis, id est quia in hoc habuit⁶⁶⁸ se quo ad nos⁶⁶⁹ ad modum nescientis.⁶⁷⁰ Sed forte aliquis obiciet quod eadem ratione potest dici quod Pater nescit hoc quia

⁶⁵⁸ Matt 24:32.

⁶⁵⁹ D/E/ add *et cetera*; The passage: *quia vero multum erant curiosi ad sciendum diem et horam adventus Christi, et sui regni, et liberationis electorum ac extremii adversariorum hec omnia enim similter(A/B/ hec enim omnia simul) currunt ideo hanc curiositatem volens tollere subdit* which was omitted earlier by MSS D and E appears in the text at this point, Cf. note 633; Matt 24:15.

⁶⁶⁰ A/ *illo*; F/ omits *et hora illa*

⁶⁶¹ Matt 24:36.

⁶⁶² A/ omits *latinis*

⁶⁶³ Mark 13:32.

⁶⁶⁴ Cf. Hieronymus, CA 24.11.417b.

⁶⁶⁵ A/ *cum*

⁶⁶⁶ D/E/ *humanitatem eius*

⁶⁶⁷ A/ adds *hominis*

⁶⁶⁸ A/B/ *habet*

⁶⁶⁹ A/ adds *et*

⁶⁷⁰ A/ *nesciendi*; Cf. Augustinus, CA 24.11.418a.

ita parum revelavit hoc eis sicut Filius.⁶⁷¹ Ad hoc tamen potest dici quod quando due sunt persone quarum una tenet locum et officium et ymaginem⁶⁷² magni⁶⁷³ secreti sicut tenet rex prout est in secreto consilio, altera vero tenet locum et officium nuntii et preconis aut⁶⁷⁴ doctoris. Tunc si ista⁶⁷⁵ non dicat quod queritur et quod revelandum videtur, apparet quasi nescius illius rei. Non autem hoc apparet⁶⁷⁶ de alia⁶⁷⁷ cuius officium est servare⁶⁷⁸ secretum. Sic autem se habebant⁶⁷⁹ Filius et Pater. Sed iterum ex hoc non videtur posse argui quod angeli hoc simpliciter⁶⁸⁰ ignorent⁶⁸¹ quia poterit dici⁶⁸² quod dicuntur nescire, quia⁶⁸³ nesciunt nobis. Et hoc idem poterit dici de prophetis aut aliquibus sanctis, dato quod Deus hoc⁶⁸⁴ revelaverit eis.

Ad cuius evidentiam queritur an ex fide sit certum⁶⁸⁵ et an teneri debeat⁶⁸⁶ sicut certum quod nullus angelus vel homo purus, etiam Christi mater, sciat istam horam vel

⁶⁷¹ B/ *Filiis*

⁶⁷² Cl. Latin *imaginem*

⁶⁷³ A/B/ *magis*

⁶⁷⁴ D/E/ *ac*; F/ *et*

⁶⁷⁵ D/E/ add *persona*

⁶⁷⁶ A/ *apparet hoc*

⁶⁷⁷ A/ *illa*

⁶⁷⁸ A/ *sevare*

⁶⁷⁹ A/ *habent*; F/ *habebat*

⁶⁸⁰ A/B/ *simpliciter hoc*

⁶⁸¹ F/ *ignorarent*

⁶⁸² D/ corrects *poterat dici* to *poterit dici*

⁶⁸³ D/ *quod*

⁶⁸⁴ D/E/ add *non*; F omits *hoc*

⁶⁸⁵ A/ *certa*

⁶⁸⁶ A/ *debeant*

diem? Et videtur quod non tum ex hoc quod hic dicitur tum ex hoc quod Christus infra omnes hortatur dicens, *vigilate ergo quia nescitis*⁶⁸⁷ *qua hora Dominus vester venturus sit*⁶⁸⁸ et hoc⁶⁸⁹ pluries dicit⁶⁹⁰ et iterum infra dicitur,⁶⁹¹ *media*⁶⁹² *nocte*, id est secundum Augustinum, nullo sciente⁶⁹³ aut sperante *clamor factus est ecce sponsus venit*.⁶⁹⁴ Item Actuum primo dixit Apostolis,⁶⁹⁵ *non est vestrum*⁶⁹⁶ *nosse*⁶⁹⁷ *tempora vel momenta*.⁶⁹⁸ Constat autem quod si aliquibus fuit hoc revelandum, precipue debuit⁶⁹⁹ revelari Apostolis per quos fides et ecclesia erat fundanda et docenda. Item prima ad Thessalonicenses quinto, dicit Apostolus quod non indigent ut scribat eis *de temporibus vel momentis* quia ipsi⁷⁰⁰ sciunt *quod dies Domini veniet* (136va) ita absconsus⁷⁰¹ sicut *fur* quando

⁶⁸⁷ E/ *nescis*

⁶⁸⁸ A/ omits *qua hora Dominus vester venturus sit*, adds *et cetera*;
F/ adds *diem necque horam*;

Matt 24:42.

⁶⁸⁹ A/ omits *hoc*

⁶⁹⁰ D/ *dixit*

⁶⁹¹ F/ *dicitur infra*

⁶⁹² F/ adds *autem*

⁶⁹³ B/ *sentiente*

⁶⁹⁴ Matt 25:6; *nullo sciente...venit*, Augustinus, *De diversis quest. octoginta tribus*, CCSL 44A.59.80.

⁶⁹⁵ F/ *Apostolus*

⁶⁹⁶ F/ *nostrum*

⁶⁹⁷ A/F/ *nosce*

⁶⁹⁸ D/ adds *que Pater* et cetera; Acts 1:7.

⁶⁹⁹ D/E/ add *hoc*

⁷⁰⁰ A/B/ omit *bene*

⁷⁰¹ D/E/ *ita absconsus veniet*; F/ omits *veniet*

venit in nocte ad⁷⁰² furandum.⁷⁰³ Dicendum quod⁷⁰⁴ ex scripturis habetur quod hoc communiter est et erit ignotum usque⁷⁰⁵ fiat, non⁷⁰⁶ tamen ex eis possumus certitudinaliter arguere quod nullus hoc sciat aut scire debeat. Quod enim⁷⁰⁷ inconueniens si Deus hoc revelaverit⁷⁰⁸ alicui angelorum aut beatorum,⁷⁰⁹ saltem sue matri.⁷¹⁰

Aliud est⁷¹¹ enim de nobis aliud de beatis qui in nullo a Dei voluntate deviare possunt. Et aliud est de communitate hominum aliud de singularibus sanctis, qui sunt unus⁷¹² spiritus cum Deo. Communitati enim hominum hoc debet abscondi sicut et dies mortis eorum. Primo, ut semper timeant; secundo, ut semper se preparent⁷¹³ ad illum diem tanquam ad imminensem; tertio, ut tam in hoc quam in plerisque⁷¹⁴ aliis sciant se⁷¹⁵ ignorantes quod⁷¹⁶ est utile ad superbiam comprimendam; quarto, ut archanum divinorum iudiciorum magis

⁷⁰² A/B/ add *aliquid*

⁷⁰³ Cf. I Thess 5:1-4.

⁷⁰⁴ D/ repeats *quod*

⁷⁰⁵ A/B/ add *quo*; F/ *usquoque*

⁷⁰⁶ D/E/ *nec*

⁷⁰⁷ A/ *quia*; adds *esset*; D/F/ *quid*;

⁷⁰⁸ D/E/ *revelaverit hoc*; F/ omits *revelaverit*

⁷⁰⁹ A/ adds *et non*

⁷¹⁰ A/ *matri sue*

⁷¹¹ D/E/ omits *est*

⁷¹² A/ *unum*

⁷¹³ A/ *preparent se*

⁷¹⁴ F/ adds *locis* but crosses it out

⁷¹⁵ A/ *sciunt*; B/ *sciat*; F/ *se sentiant*

⁷¹⁶ F/ *quia*

revereantur;⁷¹⁷ quinto, quia non decet Dei secreta⁷¹⁸ indignis et indispositis⁷¹⁹ revelari, propter quod etiam plura alia absconduntur aliquibus aliis⁷²⁰ idoneis,⁷²¹ quia forte nescirent hoc celare⁷²² indignis aut non plene idoneis; sexto, ad non impediendum opera et tempora prescita vel preordinata a Deo. Multa enim eveniunt⁷²³ et ventura sunt, quorum adventum homines et demones impedirent si ea prescirent; septimo, ad excecandum⁷²⁴ reprobos talium temporum,⁷²⁵ et ad hoc ut⁷²⁶ iudicium super eos veniat subito et ex improviso; octo, ut in tribulationibus talium temporum fides et spes et humilitas ac⁷²⁷ patientia et longanimitas sanctorum fortius exerceatur et probetur,⁷²⁸ et ut tunc addiscant Deum etiam in⁷²⁹ sibi incertis⁷³⁰ immobiliter⁷³¹ et inerrabiliter sequi et non sue providentie, sed soli divine inniti.⁷³² Ex occultatione enim⁷³³ hore divini

⁷¹⁷ A/ *revereatur*

⁷¹⁸ D/E/ *secreta Dei*

⁷¹⁹ E/F/ *indisponitus*

⁷²⁰ A/D/E/ *alias*

⁷²¹ Cl. Latin *idoneis*

⁷²² F/ *scelare* but crosses out the s

⁷²³ A/ *evenient*

⁷²⁴ D/E/ omits *excecandum*

⁷²⁵ D/E/ add *excecandum*

⁷²⁶ A/ omits *ad; ut hoc*

⁷²⁷ F/ *et*

⁷²⁸ B/ omits *et probetur*

⁷²⁹ A/ omits *in*

⁷³⁰ F/ *certis*

⁷³¹ A/ *immortaliter*

⁷³² MS B omits the following until *Ad primum* (MS A 136vb line 5); Cf. note 752.

iudicii in qua mali sunt exterminandi et boni liberandi vehementer angustiantur electi, et ideo in hoc⁷³⁴ fortissime fides probatur⁷³⁵ et patientia eorum,⁷³⁶ et potissime quia gloria malorum ex hoc apparet stabilior⁷³⁷ et quasi eterna quod est⁷³⁸ durissima temptatio electis et⁷³⁹ etiam reprobis audacius derident et persequuntur electos; nono, ut lumina divine sapientie ordinate distribuuntur et revelentur. Quia enim homo secundum statum vite potest absentia scire in universali non autem in particulari saltem ad plenum, nisi sicut presentia. Idcirco⁷⁴⁰ decet futura prius in universali aperte predici antequam in particulari.⁷⁴¹ Decet etiam⁷⁴² proprias et particulares circumstantias temporum et statuum particularius revelari presentibus illius status quam⁷⁴³ preteritis. Ut⁷⁴⁴ iuxta illud Danielis decimo uno, liber sit clausus et signatus *usque ad tempus statutum ut*⁷⁴⁵ *pertranseant plurimi et multiplex sit scientia* et⁷⁴⁶ una

⁷³³ A/ omits *enim*

⁷³⁴ A/ omits *in hoc*

⁷³⁵ A/ omits *probatur*; F/ *probatur fides*

⁷³⁶ A/ adds *probatur*

⁷³⁷ A/ *stabilita*

⁷³⁸ A/ *que*; omits *est*

⁷³⁹ F/ *ex hoc*

⁷⁴⁰ A/ *iccirco*

⁷⁴¹ D/ omits *saltem ad plenum nisi sicut presentia. Idcirco decet futura prius in universali aperte predici antequam in particulari.*

⁷⁴² D/ *enim*

⁷⁴³ A/ adds *pre*

⁷⁴⁴ A/ *et*

⁷⁴⁵ A/ *et*

⁷⁴⁶ F/ omits *et*

scilicet in primo tempore et alia in postremo.⁷⁴⁷ Decet etiam quod⁷⁴⁸ solemnum ac futurorum operum Dei notitia⁷⁴⁹ cum primo merito et cum triumphali prelio⁷⁵⁰ optineantur a sanctis; decimo, ut revelatio (136vb) veritatis divinique⁷⁵¹ iudicii iocundior et mirabilior sit electis et fortius immutativa ipsorum in altium. Quod utique contingit quando post summam obscuritatem repente instar fulguris, ac subiti tonitruui inclarescit.⁷⁵²

Ad primum⁷⁵³ quod⁷⁵⁴ ex hoc loco trahitur patet ex iam dictis quia⁷⁵⁵ ita possunt dici angeli nescire, sicut et Filius dicitur nescire. Ad secundum, dicendum quod⁷⁵⁶ illa Christi verba non habent locum⁷⁵⁷ nisi respectu communitatis hominum, quibus talis occultatio expedit. Ad tertium, dicendum quod mirabile esset si saltem ante⁷⁵⁸ per modicum momentum non posset Deus⁷⁵⁹ congrue revelare horam illam.⁷⁶⁰ Ergo respectu communitatis dicitur, venturus *media*⁷⁶¹ *nocte*.⁷⁶² Unde et Apostolus in verbis

⁷⁴⁷ Dan 12:4.

⁷⁴⁸ F/ adds *notitia*

⁷⁴⁹ F/ omits *notitia*

⁷⁵⁰ D/E/ *primo*

⁷⁵¹ A/ *Dei ve que*

⁷⁵² MS B hic incipit sequi *Ad primum...*; Cf. note 732.

⁷⁵³ A/B/ add *autem*

⁷⁵⁴ B/ *quia*

⁷⁵⁵ A/ *quod*

⁷⁵⁶ B/ *quia*

⁷⁵⁷ A/D/ *habentur*; A omits *locum*

⁷⁵⁸ A/ *aut*

⁷⁵⁹ D/E/ *Deo*

⁷⁶⁰ D/ *illam horam*

⁷⁶¹ D/E/ *mundi*; add *a*

epistule ad Thessalonicenses distinguit inter bonos et malos,⁷⁶³ nam pro bonis subdit, *vos autem fratres non estis in tenebris ut vos dies illa tanquam fur comprehendat omnes enim vos filii lucis estis et filii Dei,*⁷⁶⁴ *non sumus noctis neque tenebrarum.*⁷⁶⁵ Ad quartum, dicendum quod Christus⁷⁶⁶ loquitur ibi Apostolis ut adhuc carnalibus sicut et quando ait, *multa habeo vobis dicere, sed non potestis portare modo.*⁷⁶⁷ Et quando duobus ex eis ait, *sedere autem ad dexteram*⁷⁶⁸ *vel*⁷⁶⁹ *sinistram non est meum dare vobis.*⁷⁷⁰ Et⁷⁷¹ hoc Christus satis ibidem⁷⁷² innuit quando subdit, *sed accipietis virtutem supervenientis*⁷⁷³ *Spiritus Sancti*⁷⁷⁴ *et eritis mihi*⁷⁷⁵ *testes* et cetera.⁷⁷⁶ Non⁷⁷⁷ igitur videtur quod ex illo verbo Actuum possit ita certitudinaliter hoc argui, sicut aliquando Augustino⁷⁷⁸ est visum.

⁷⁶² Matt 25:6.

⁷⁶³ B/F/ *malos et bonos*; D corrects *mala* to *malos*

⁷⁶⁴ E/ *diei*

⁷⁶⁵ I Thess 5:4-5.

⁷⁶⁶ F/ *spiritus*

⁷⁶⁷ John 16:12.

⁷⁶⁸ A/ *dextram*

⁷⁶⁹ A/ adds *ad*

⁷⁷⁰ Mark 10:40.

⁷⁷¹ B/ adds *ex*

⁷⁷² F/ *ibidem satis*

⁷⁷³ B/F/ omits *supervenientis*

⁷⁷⁴ A/ adds *in vos*

⁷⁷⁵ F/ adds *in*

⁷⁷⁶ Acts 1:8.

⁷⁷⁷ B/ *modo*

⁷⁷⁸ A/ *angelo*; B/ omits *Augustino*

Sed queritur quomodo⁷⁷⁹ prout hic⁷⁸⁰ referuntur ad tempus finalis iudicii possit verificari quod tunc *surgent pseudochristi*,⁷⁸¹ et quod tunc aliqua tribulatio maxima sanctorum⁷⁸² immediate precedat tempus iudicii. Ad hoc a quibusdam sapientibus non indocte dicitur quod alius est⁷⁸³ antichristus, qui precedit⁷⁸⁴ generalem conversionem Iudeorum, qui etiam⁷⁸⁵ dicet se messiam in lege promissum⁷⁸⁶ a quodam tyranno, qui post generalem conversionem⁷⁸⁷ Iudeorum circa tempus iudicii est venturus. Quod satis aperte videtur innuere⁷⁸⁸ Ezechielis⁷⁸⁹ triginta octo, ubi promissa in precedenti capitulo, universali conversione et reparatione duodecimum tribuum.⁷⁹⁰ Predicitur Gog super populum Isrealis venturus⁷⁹¹ cum innumerabili⁷⁹² agmine gentium. Unde ibi dicitur, *in novissimo*⁷⁹³ *annorum venies ad terram que reversa est a gladio et conversa est a populis multis ad montes Isrealis*

⁷⁷⁹ F/ omits *quomodo*

⁷⁸⁰ D/E/ *hoc*

⁷⁸¹ A/ *pseudoprophete*; Matt 24:24.

⁷⁸² D/E/ *sanctorum maxima*

⁷⁸³ A/B/ omit *alius est*

⁷⁸⁴ A/ *precedet*

⁷⁸⁵ F/ *et*

⁷⁸⁶ A/B/ add *est alius*

⁷⁸⁷ A/ *conversionem generalem*

⁷⁸⁸ A/B/ *innui*

⁷⁸⁹ A/ *Mathei*

⁷⁹⁰ Cf. Ezech 36:21 *ff.*

⁷⁹¹ A/ *venturum*

⁷⁹² A/ *universali*; F/ *universabili*

⁷⁹³ A/ *novissimorum*

qui fuerunt deserti iugiter et cetera.⁷⁹⁴ Et infra eodem dicitur,⁷⁹⁵ *nunquid non in die illo cum habitaverit populus meus Isrealis confidenter. Scies et venies*⁷⁹⁶ *de loco tuo a lateribus*⁷⁹⁷ *aquilonis,*⁷⁹⁸ et, post *in novissimis diebus*⁷⁹⁹ *eris, et adducam te super terram meam,* et cetera.⁸⁰⁰

Iohannes autem⁸⁰¹ Apocalypsis viginto postquam locutus est de destructione Babilonis seu mulieris⁸⁰² que secundum eum est, *civitas magna que habet regnum super reges terre.*⁸⁰³ Et postquam subiecit de damnatione bestie et pseudoprophete, qui fecit signa coram ipsam et de incarcerationone draconis usque ad tempus, subdit ipsum draconem post hoc exiturum et⁸⁰⁴ seducturum gentes, scilicet Gog et Magog, et (137ra) circuibunt⁸⁰⁵ castra sanctorum et civitatem dilectam. Et statim post hec introducit⁸⁰⁶ extremum⁸⁰⁷ et ultimum iudicium et resurrectionem omnium mortuorum.⁸⁰⁸ Dicuntque predicti

⁷⁹⁴ Ezech 38:8.

⁷⁹⁵ A/ omits *dicitur*

⁷⁹⁶ A/ *veniet*

⁷⁹⁷ A/ *de latere aquilonis*; omits *loco tuo a lateribus*

⁷⁹⁸ D/E/ add *de loco tuo a lateribus aquilonis*

⁷⁹⁹ A/ omits *diebus*

⁸⁰⁰ Ezech 38: 14-15, 16.

⁸⁰¹ A/ *etiam*

⁸⁰² F/ removes *mulieris* from text, then adds it again in left margin.

⁸⁰³ F/ omits *terre*; Apoc 17:18.

⁸⁰⁴ D/ *ad*

⁸⁰⁵ B/F/ *circuierunt*

⁸⁰⁶ F/ *introduxit*

⁸⁰⁷ D/E/ *exterminium*

⁸⁰⁸ Cf. Apoc 19:20-21; Cf. Apoc 20:1-15.

quod sicut se habet corporalis mors⁸⁰⁹ sanctorum ad mortem affectualem per quam moritur homo⁸¹⁰ mundanis⁸¹¹ affectibus et occupationibus et intrat in excessum contemplationis sic⁸¹² se habet tyrannus designatus in Gog⁸¹³ ad primum, qui dicet se messiam Iudeorum.

In tempore enim primi introducetur prima mors⁸¹⁴ et⁸¹⁵ in tempore secundi consummabitur mors omnium corporum et post fiet resurrectio. Hoc autem consonat verbo⁸¹⁶ Christi, Luce octo decimo dicentis, *Filius hominis veniens putas inveniet fidem in terra*,⁸¹⁷ ubi aperte innuit quod vix.⁸¹⁸ Et⁸¹⁹ tam hic quam Luce decimo septimo⁸²⁰ aperte dicit Christus quod, sicut *in diebus Noe* vacabant gentes carnalibus⁸²¹ et *in diebus Loth* Sodomite, sic erit quando *Filius hominis*⁸²² *revelabitur*.⁸²³ Constat autem quod post antichristum omnis⁸²⁴ Isrealis convertetur, ergo

⁸⁰⁹ A/B/ *mors corporalis*

⁸¹⁰ B/ adds *meum*

⁸¹¹ A/ *mundanie*

⁸¹² F/ adds *ergo*

⁸¹³ B/ adds *et*

⁸¹⁴ A/ *mortis*

⁸¹⁵ D/E/ omit *et*

⁸¹⁶ D/F/ *verbis*

⁸¹⁷ Luke 18:8.

⁸¹⁸ A/ omits *vix*

⁸¹⁹ A/ *etiam*

⁸²⁰ A/ *octo*

⁸²¹ E/ *carnalitatibus*

⁸²² A/ omits *hominis*

⁸²³ Luke 17:26, 28, 30.

⁸²⁴ D/E/ *totus*

antequam Christus post eorum conversionem⁸²⁵ veniat ad iudicium erit iterum mundus reductus ad maximas cupiditates et lascivias et ad magnam cecitatem et incuriam divinorum, quod in brevissimo tempore, secundum communem cursum fieri non potest.

*Sicut autem*⁸²⁶ *in diebus Noe*,⁸²⁷ ostensa igitur iudicaria equitate⁸²⁸ sub modo predictivo, hic ostendit eam sub modo parabolico seu similitudinario, et primo ostenditur quomodo iudicium erit occultum seu inopinatum; secundo, quomodo erit iustum et equum ibi, *sicut enim homo peregre proficiscens*.⁸²⁹ Item in prima, ostenditur⁸³⁰ esse occultum quadrupliciter. Primo scilicet, ratione carnalitatis seu carnalium voluptatum que⁸³¹ principaliter sunt in gula et concubitu⁸³² et infigunt⁸³³ cor solis⁸³⁴ sensibilibus huius vite; secundo, ratione uniformitatis statuum et societatum occultantis distinctionem electorum et reproborum ibi, *tunc duo erunt in agro*;⁸³⁵ tertio, ratione morositatis seu tardationis ipsius iudicii ibi, *illud autem scitote*;⁸³⁶ quarto, ratione

⁸²⁵ A/ *conversionis*

⁸²⁶ B/ adds *fuit*

⁸²⁷ Matt 24:37.

⁸²⁸ F/ omits *equitatem* from text, but adds it in the right margin.

⁸²⁹ Matt 25:14; Mark 13:34.

⁸³⁰ F/ *ponitur*; omits following passage *esse occultum...Item in...*;

Cf. note 842.

⁸³¹ A/ *qui*

⁸³² D/E/ *in cubitu*

⁸³³ D/E/ *infigunt*

⁸³⁴ A/F/ *solum*

⁸³⁵ Matt 24:40.

⁸³⁶ Matt 24:43.

ypocriticalis⁸³⁷ simulationis⁸³⁸ et presumptionis ibi, *tunc simile est*⁸³⁹ *regnum celorum*.⁸⁴⁰ In hac tamen tangitur non solum quartam⁸⁴¹ ratio, sed etiam tertiam et secundam.⁸⁴² Item in secunda⁸⁴³ principali,⁸⁴⁴ primo ostenditur⁸⁴⁵ quod erit equum ex obligatione ad fructum seu lucrum reddendum de donis a Deo acceptis; secundo, ex obligatione ad miserendum indigentibus de bonis habitis ibi, *cum autem*⁸⁴⁶ *venerit Filius hominis in*⁸⁴⁷ *maiestate sua*.⁸⁴⁸

In hac ergo⁸⁴⁹ totali parte secundum prefatas⁸⁵⁰ sex partes sunt sex similitudines, quarum prima videtur respicere communitatem mundanorum, secunda communitatem statuum sanctorum,⁸⁵¹ tertia statum⁸⁵² prelatorum, quarta statum⁸⁵³ continentium viventium⁸⁵⁴ sub

⁸³⁷ Cl. Latin *hypocriticalis*

⁸³⁸ A/ *similationis*

⁸³⁹ A/ *erit*

⁸⁴⁰ B/ adds *erit*; Matt 25:1.

⁸⁴¹ B/ *quarta*

⁸⁴² B/ *tertia et secunda*; MS F hic incipit sequi *Item in...*; Cf. note

830.

⁸⁴³ E/ *secundum*

⁸⁴⁴ F/ omits *secunda principali*

⁸⁴⁵ F/ *prima ponitur*

⁸⁴⁶ A/ omits *autem*

⁸⁴⁷ F/ adds *sede*

⁸⁴⁸ Matt 25:31.

⁸⁴⁹ D/E/ *autem*

⁸⁵⁰ D/E/ omit *prefatas*

⁸⁵¹ F/ *sanctorum statuum*

⁸⁵² A/ *statuum*

⁸⁵³ A/ *statuum*

quadam distinctione sensuum, quinta singulare⁸⁵⁵ intelligentie et prudentie donum, sexta sufficientiam bonorum temporalium. Seu quinta facultatem internarum gratiarum sexta⁸⁵⁶ facultatem temporalium. In qualibet⁸⁵⁷ autem istarum⁸⁵⁸ sex⁸⁵⁹ tanguntur distincte boni et mali, seu premuniandi et condemnandi.(137rb)

Pro primo ergo⁸⁶⁰ dicit, *sicut*⁸⁶¹ *autem in diebus Noe*, scilicet ex insperato venit diluvium, *ita erit*⁸⁶² *adventus Filii hominis*, scilicet occultus.⁸⁶³ Nota autem quod non solum hora⁸⁶⁴ adventus eius ad ultimum iudicium erit occulta sed etiam⁸⁶⁵ hora adventus eius ad quodcumque generale iudicium⁸⁶⁶ illi ultimo⁸⁶⁷ correspondens unde et Christus sub uno reliqua comprehendit sicut tactum est supra. Qualiter autem hoc sit exponit⁸⁶⁸ subdens, *sicut enim erant*⁸⁶⁹ *in diebus ante diluvium comedentes*, et

⁸⁵⁴ A/ adds *que*

⁸⁵⁵ A/B/ *singularis*

⁸⁵⁶ F/ *septimum*

⁸⁵⁷ D/ adds *et*

⁸⁵⁸ F/ omits *istarum*

⁸⁵⁹ D/ *sexum*

⁸⁶⁰ F/ *autem*

⁸⁶¹ F/ *nunc*

⁸⁶² A/ omits *erit*; A/F add *et*

⁸⁶³ A/ *occulto*; Matt 24:37.

⁸⁶⁴ A/ omits *hora*

⁸⁶⁵ F/ *et*

⁸⁶⁶ A/ omits *erit occulta sed etiam hora adventus eius ad quodcumque generale iudicium*; F/ *iudicium generale*

⁸⁶⁷ A/ adds *erit*

⁸⁶⁸ D/E/ *ostendit*

⁸⁶⁹ F/ *erunt*

cetera.⁸⁷⁰ Nota quod omnia commercia carnalia per hoc designat, nam primum respicit gulam, secundum luxuriam. Primum etiam respicit curam sui corporis seu persone,⁸⁷¹ secundum⁸⁷² curam⁸⁷³ prolis et humane specie multiplicande. Nota etiam quod per Noe et familiam eius intelliguntur electi finalium temporum per⁸⁷⁴ reliquos vero⁸⁷⁵ reprobis eorundem temporum.⁸⁷⁶ Nota etiam quod⁸⁷⁷ pro⁸⁷⁸ questione premissa quod licet reprobis nesciverint horam adventus⁸⁷⁹ diluvii, Noe tamen prescivit. Unde Genesis septimo⁸⁸⁰ dicitur ei, *ingredere tu et omnes filii tui in archam [...] adhuc enim et post dies septem*⁸⁸¹ *ego pluam super terram quadraginta diebus et quadraginta noctibus,*⁸⁸² supra etiam sexto fuit sibi⁸⁸³ dictum, *eruntque*⁸⁸⁴ *dies eius*, scilicet hominis seu humane generationis *centum viginti annorum.*⁸⁸⁵ Sic etiam Loth et

⁸⁷⁰ Matt 24:38.

⁸⁷¹ B/F/ omit *primum etiam respicit curam sui corporis seu persone*

⁸⁷² B/F/ *tertium*

⁸⁷³ A/ adds *sue*

⁸⁷⁴ D/ *pro*

⁸⁷⁵ B/ *autem*

⁸⁷⁶ A/ omits *per reliquos vero reprobis eorundem temporum*

⁸⁷⁷ B/F/ omit *quod*

⁸⁷⁸ D/E/ omit *pro*

⁸⁷⁹ B/ repeats *adventus*

⁸⁸⁰ F/ *septem*

⁸⁸¹ A/ omits *septem*

⁸⁸² Gen 7:1, 4.

⁸⁸³ A/ omits *sibi*

⁸⁸⁴ B/ *eritque*

⁸⁸⁵ Gen 6:3.

Abrahe fuit predicta hora subversionis Sodomorum et tamen Luce decimo septimo assimilatur occultatio illius hore occultationi diei iudicii.⁸⁸⁶ Nota etiam quod illa que ibi refert⁸⁸⁷ Lucas fuerunt in alio tempore dicta a Christo et occasione questionis facte a Phariseis.

Pro secundo dicit, *tunc duo erunt in agro*.⁸⁸⁸ Quamvis⁸⁸⁹ ista forte secundum litteram tunc impleantur nihilominus secundum Remigium hiis verbis tres ordines Ecclesie demonstrantur. Nam per duos in agro ordo predicatorum quibus commissus est ager Ecclesie;⁸⁹⁰ per duos in mola ordo coniugatorum, qui dum per divisas curas temporalium rotantur, quasi molam in circuitu⁸⁹¹ trahunt: per duos in lecto ordo continentium, seu contemplativorum, quorum requies nomine lecti⁸⁹² designatur. Quia vero in hiis ordinibus sunt commixti boni et mali, ideo ex eis quidam reliquuntur⁸⁹³ et quidam assumuntur.⁸⁹⁴ Quomodo⁸⁹⁵ autem assumantur⁸⁹⁶ dicitur Luce decimo septimo, querentibus discipulis, *ubi Domine* scilicet⁸⁹⁷

⁸⁸⁶ Cf. Luke 17:28-30.

⁸⁸⁷ B/ *refert ibi*

⁸⁸⁸ Matt 24:40.

⁸⁸⁹ B/ *quem*

⁸⁹⁰ A/ *adds demonstratur*

⁸⁹¹ D/E/ *circuitum*

⁸⁹² B/ *electi*; D/ *crosses out electi* and adds it again

⁸⁹³ D/E/ *assumuntur*

⁸⁹⁴ D/E/ *reliquuntur*; *hiis verbis...divisas curas; quasi molam...continentium; quorum...designatur; in hiis ordinibus...assumuntur*; Remigius, CA 24.11.419a-419b.

⁸⁹⁵ F/ *quo*

⁸⁹⁶ A/ *consumentur*; B/ *assumentur*

⁸⁹⁷ A/ *omits scilicet*

assumentur? Quibus Christus dixit,⁸⁹⁸ ***Ubi cumque fuerit corpus⁸⁹⁹ congregabuntur et aquile.***⁹⁰⁰ Vel per duos in lecto potest designari status coniugalis. Per duos molentes, duplex vita scilicet activa et contemplativa. Quarum est macerare⁹⁰¹ carnalem sensum et affectum, aut terere verbum Dei per meditationem et⁹⁰² operationem, ut fiat inde farina et panis, per duos vero in agro cultores ecclesie sicut prius. Ex hiis igitur⁹⁰³ concludit Christus, ***vigilate ergo quia nescitis*** et cetera.⁹⁰⁴ Per vigilare⁹⁰⁵ autem intelligit per vigilem timorem divinorum iudiciorum et circumspectam attentionem ad bonam vitam et operationem secundum quod dicit Apostolus una Thessalonicenses quinto, ***igitur non dormiamus sicut et ceteri sed vigilemus et sobrii simus, qui enim dormiunt nocte dormiunt*** et cetera.⁹⁰⁶

Sed quomodo hic innuitur quod hominibus (137va) in carnali pace occupatis veniet iudicium cum supra dictum sit quod ***statim post tribulationem dierum illorum*** veniet.⁹⁰⁷ Preterea si tunc erit tanta pax quomodo est verum quod communiter dicitur scilicet quod horrenda commotio maris

⁸⁹⁸ A/ ***dixit Christus***

⁸⁹⁹ A/ adds ***illuc***; B/ adds ***illic***; F/ adds ***ibi***

⁹⁰⁰ Luke 17:36-37.

⁹⁰¹ D/ ***incarcerare***

⁹⁰² A/B/ add ***per***

⁹⁰³ F/ ***ergo***

⁹⁰⁴ Matt 24:42.

⁹⁰⁵ A/ ***pro vigilate***

⁹⁰⁶ D/E omit ***et cetera***; I Thess 5:6-7.

⁹⁰⁷ A/ adds ***et cetera***; Matt 24:29.

et elementorum⁹⁰⁸ et pressura gentium precedet⁹⁰⁹ diem iudicii? Ad hoc⁹¹⁰ dicit Ieronimus quod estimandum est quod post pugnas et cetera, quibus vastatur genus humanum brevis pax sit subsecutura que quieta omnia repromittat ut fides credentium comprobetur.⁹¹¹ Chrysostomus vero dicit quod pax erit⁹¹² carnalibus tribulatio vero iustis.⁹¹³ Et quia illa pax⁹¹⁴ non est vera sed fantastica, ideo Apostolus prima Thessalonicenses quinto non dixit cum fuerit pax, sed ***cum dixerint pax et securitas tunc repentinus superveniet⁹¹⁵ interitus,***⁹¹⁶ et patet quod ibi loquitur de pace malorum. Puto tamen quod⁹¹⁷ utrumque aliquo modo verificabitur. Ante⁹¹⁸ enim per aliqua tempora preibunt commotiones gentium et regnorum et forte aliqua terribilia signa. Et tandem tyrannus unus post⁹¹⁹ multas mortes⁹²⁰ et prelia⁹²¹ optinebit monarchiam et

⁹⁰⁸ F/ *electorum*

⁹⁰⁹ E/ *precedent*

⁹¹⁰ A/ *quod*

⁹¹¹ F/ adds *que quieta omnia repromittat; estimandum quod...credentium comprobetur*, Hieronymus, *Comm. in Matt.* CCSL 77.4.233.629-633.

⁹¹² F/ *erit pax*

⁹¹³ A/ *tristis*; Chrysostomus, *non inveni.*

⁹¹⁴ D/E/ adds *et securitas*

⁹¹⁵ B/ ***veniet***

⁹¹⁶ I Thess 5:3.

⁹¹⁷ B/ *quid*

⁹¹⁸ A/ *aut*

⁹¹⁹ B/F/ *per*

⁹²⁰ F/ corrects *tribulationes* in favor of *mortes*

⁹²¹ D/ omits *et prelia*

tunc tribulabit electos eritque maxima pax⁹²² rebrobis, et post hoc iudicium. Quo facto secundum Augustinum viginti uno *De civitate Dei* capitulo ultimo in fine, sequitur mundi conflagratio et renovatio.⁹²³ Unde illa summa turbatio elementorum⁹²⁴ non erit ante⁹²⁵ iudicium sed post alias quomodo esset verum illud Apostoli primam Thessalonicenses quarto, *deinde nos qui vivimus simul rapiemur*⁹²⁶ *obviam Christo* et cetera.⁹²⁷

Pro tertio dicit, *illud autem scitote*.⁹²⁸ Ponitur autem hic duplex similitudo pro prelati scilicet patrisfamilias et dispensatoris bonorum alicuius Domini,⁹²⁹ quia prelati pietate debet esse pater et cura sollicitudinis⁹³⁰ secundum fidelitate⁹³¹ ac humilitate subiectionis ad Deum, debet se sentire servum et dispensatorem, non dominum aut dissipatorem. Primum autem exemplum satis patet preter⁹³² hoc quod potius videtur ex eo posse inferri⁹³³ quod expediret horam scire ad hoc ut homo attentius vigilaret. Dicit enim Christus quod, *si sciret paterfamilias qua hora fur veniret vigilaret utique*.⁹³⁴ Ad quod dicendum quod

⁹²² A/ *pars*

⁹²³ Augustinus, *non inveni*.

⁹²⁴ D/F/ *electorum*

⁹²⁵ A/ omits *ante*

⁹²⁶ A/ *rapiemur similis*; B/ omits *simul*; D/E/ add *cum illis*

⁹²⁷ I Thess 4:17.

⁹²⁸ Matt 24:43.

⁹²⁹ A/ *Deo*

⁹³⁰ B/ *sollemni*; F/ *sollemnis*

⁹³¹ A/F/ omits *secundum fidelitate*

⁹³² A/ *per*

⁹³³ A/F/ *inferri posse*

⁹³⁴ Luke 12:39.

Christus supponit quod ex quo ille vigilaret si sciret qua hora fur venturus esset, multo magis vigilare⁹³⁵ deberet⁹³⁶ si sciret esse venturum eum,⁹³⁷ sed⁹³⁸ nesciret horam, et ideo ex hoc subintellecto infert, *ideoque et vos estote parati* et cetera.⁹³⁹ Ubi⁹⁴⁰ etiam ostendit quid⁹⁴¹ indendit per vigilare, scilicet per bona opera et merita esse paratum ad recipiendum Christum et ad effugiendum damnationis iudicium.

Sed cum nullus illorum temporum deberet⁹⁴² vivus inveniri circa horam iudicii quomodo loquitur ad eos ac si hoc deberet⁹⁴³ esse in⁹⁴⁴ tempore eorum. Ad hoc est triplex responsio, prima est secundum Augustinum *Ad Esicum*⁹⁴⁵ dicentem quod in persona illorum loquitur omnibus, quia ad omnes quodammodo pertinet dies ille.⁹⁴⁶ Tunc enim unicumque veniet dies ille,⁹⁴⁷ cum venerit dies mortis eius ut talis hinc exeat qualis iudicandus est⁹⁴⁸ illo die. Ille enim

⁹³⁵ F/ *vigilaret*

⁹³⁶ F/ omits *deberet*

⁹³⁷ A/ *sciret venturum esse*; F/ *sciret eum venturum*

⁹³⁸ A/ *si*

⁹³⁹ Matt 24:44.

⁹⁴⁰ A/ *nisi*

⁹⁴¹ F/ *quod*

⁹⁴² F/ *debet*

⁹⁴³ A/ omits *vivus inveniri circa horam iudicii quo modo loquitur ad eos ac si hoc deberet*

⁹⁴⁴ F/ omits *in*

⁹⁴⁵ Cl. Latin *Hesychium*

⁹⁴⁶ A/ *illa*

⁹⁴⁷ B/ omits *tunc enim unicumque veniet dies ille*

⁹⁴⁸ D/E/ *est iudicandus*

dies illum inveniet imparatum quem (137vb) imparatum⁹⁴⁹ invenerit huius sue vite ultimus dies.⁹⁵⁰ Unde Marci tertio decimo dicitur, ***quod autem vobis dico omnibus dico vigilate.***⁹⁵¹ Secunda est quia⁹⁵² mos est scripture loqui uni aut de uno in persona alterius unde Apostolus pro⁹⁵³ hiis sanctis, qui circa iudicium debebant inveniri⁹⁵⁴ vivi, dicit quod,⁹⁵⁵ ***nos qui vivimus qui residui sumus in adventu Domini non preveniemus eos qui dormierunt,***⁹⁵⁶ cum tamen ipse non deberet tunc vivus hic inveniri.⁹⁵⁷ Tertia est quia⁹⁵⁸ tempore Christi instabat dies cuiusdam magni iudicii typum gerentis ultimi iudicii et illud in se continentis. Illud autem erat excecatio et reprobatio Iudeorum et sumblimatio⁹⁵⁹ fidelium.

Nota autem quod quilibet potest dici paterfamilias respectu suorum cogitatum ac sensuum et affectuum, et ideo omnes possunt per hoc nomen designari. Qualiter autem⁹⁶⁰ erit paratus et quod est premium eius ostendit

⁹⁴⁹ F/ omits *quem imparatum* from text but adds it in the right margin.

⁹⁵⁰ *quia...pertinet; tunc enim...ultimus dies*; Augustinus, CA 24.12.420a.

⁹⁵¹ Mark 13:37.

⁹⁵² A/ *quod*

⁹⁵³ D/E/ *de*

⁹⁵⁴ D/E/ *inveniri debeant*

⁹⁵⁵ E/F/ *quia*

⁹⁵⁶ I Thess 4:15.

⁹⁵⁷ D/E/ *inveniri hic*

⁹⁵⁸ D/ *quod*

⁹⁵⁹ B/ *tribulatio*

⁹⁶⁰ A/ omits *autem*

subdens, *quis putas est fidelis servus* et cetera.⁹⁶¹
 Dicendo, *quis putas*, ostendit raro et de difficili⁹⁶² talem
 inveniri. Ponit autem tria⁹⁶³ que sunt necessaria ad debitum
 regimen familie Dei, scilicet fidelitas in affectu, prudentia
 seu discretio in intellectu, auctoritas presidentie in statu.
 Ultimum autem non debet dari nisi habenti duo priora et
 primum principalius debet attendi quam secundum. Et ideo
 optime ordinavit ea Christus *ut det illis cibum*,⁹⁶⁴ id est
 doctrinam aut quocumque aliud⁹⁶⁵ quod eis ministrare debet
 et expedit. Det⁹⁶⁶ inquam in tempore, per tempus intelligit
 proportionem et commensurationem omnium
 circumstantiarum.

Ut scilicet det quando, quantum, et qualiter
 unicuique⁹⁶⁷ expedit et non aliter⁹⁶⁸ ad quod magna
 discretio et attentio exigitur. Quod autem sit premium
 talis⁹⁶⁹ subdit, *beatus ille servus* et cetera,⁹⁷⁰ ut autem
 ostendat quod ad optinendum hoc premium necessaria
 est⁹⁷¹ predicti operis observantia usque ad ultimum diem.⁹⁷²
 Ideo dicit quod⁹⁷³ *cum venerit dominus invenerit sic*

⁹⁶¹ Matt 24:45.

⁹⁶² A/ omits *de*; *difficile*; D/ *defacile*

⁹⁶³ A/ *tertia*

⁹⁶⁴ Matt 24:45.

⁹⁶⁵ F/ omits *aliud*

⁹⁶⁶ D/E/ *debet*

⁹⁶⁷ F/ *ubicumque*

⁹⁶⁸ A/ omits *unicuique expedit et non aliter*

⁹⁶⁹ B/ *tale*

⁹⁷⁰ Matt 24:46.

⁹⁷¹ D/E/ *est necessaria*

⁹⁷² F/ adds *et*

⁹⁷³ B/F/ *quem*

facientem,⁹⁷⁴ id est ille est et erit beatus qui sic fecerit usque⁹⁷⁵ ad ultimum punctum vite sue. Quantum autem sit talium premium ostendit subdens,⁹⁷⁶ *quoniam super omnia bona sua*⁹⁷⁷ *constituet eum*.⁹⁷⁸ Secundum Remigium, hinc⁹⁷⁹ patet quam⁹⁸⁰ magna est distantia inter beatos predicatores et bonos auditores. Bonos enim⁹⁸¹ auditores *faciet discumbere*, ut Lucas dicit:⁹⁸² bonos autem predicatores *constituet super omnia bona sua*.⁹⁸³ Ut scilicet⁹⁸⁴ secundum Origenem conregnent cum Christo.⁹⁸⁵ Et Rabanus dicit quod pre ceteris⁹⁸⁶ eterna premia habebunt, tum pro sua vita, tum pro gregis custodia.⁹⁸⁷ Unde singularis gloria perfecti doctoris et rectoris animarum potius est intelligenda per precellentiam glorie substantialis quam solius glorie accidentalis, quod est intelligendum. Si secundum precellentiam sui status precellat in amore et opere, tunc enim erit in superioribus ordinibus glorie. Et ideo secundum Dyonisium respectu inferiorum habebit principatum, quamvis secundum

⁹⁷⁴ Matt 24:46.

⁹⁷⁵ A/ omits *usque*

⁹⁷⁶ D/E/ *dicens*

⁹⁷⁷ B/ omits *sua*

⁹⁷⁸ Matt 24:47.

⁹⁷⁹ D/ *hic*

⁹⁸⁰ B/ *quod*; F/ *quanta*; omits *magna*

⁹⁸¹ A/D/ *autem*

⁹⁸² A/ *dicit Lucas*; Luke 12:37.

⁹⁸³ Matt 24:47; *magna est...bona sua*; Remigius, CA 24.13.421b

⁹⁸⁴ D/E/ omit *scilicet*

⁹⁸⁵ *conregnent cum Christo*; Origenes, CA 24.13.421b.

⁹⁸⁶ F/ adds *bona*

⁹⁸⁷ *pre ceteris...gregis custodia*; Rabanus, CA 24.13.421b.

Hylarium,⁹⁸⁸ ille super omnia bona sua⁹⁸⁹ constituitur qui in Dei gloria collocatur: quia nihil est ultra quod melius sit.⁹⁹⁰

Pro malo⁹⁹¹ autem prelato subdit, et primo quo ad eius culpam (138ra) dicens, *si autem dixerit malus servus*,⁹⁹² cuius culpam describit quo ad tria. Primum est falsa et intemorata estimatio dilationis divini iudicii, que communiter provenit ex nimio amore, et ex nimia⁹⁹³ spe huius vite, et ex parvipensione⁹⁹⁴ divine iustitie et iudicorum eius, et hoc est dicere *in corde moram facit dominus meus venire*.⁹⁹⁵ Si enim secundum Augustinum diceret hoc ex multo desiderio accelerationis glorie et ex tedio vanitatum⁹⁹⁶ huius vite, tunc diceret⁹⁹⁷ hoc ut bonus servus.⁹⁹⁸ Secundum est superba duritia et crudelitas in subditos, immo⁹⁹⁹ in conservos unde subdit, *et cepit percutere conservos*¹⁰⁰⁰ *suos*.¹⁰⁰¹ Tales enim non habent pietatem¹⁰⁰² ad animas, sed verbo et¹⁰⁰³ facto et pravo

⁹⁸⁸ Cl. Latin *Hilarius*

⁹⁸⁹ F/ omits *sua*

⁹⁹⁰ Dyonisius, *non inveni; in Dei gloria...melius sit; Hilarius, CA 24.13.421b.*

⁹⁹¹ A/ *mallo*

⁹⁹² Matt 24:48.

⁹⁹³ F/ omits *ex nimia*

⁹⁹⁴ A/ *parvipensione*

⁹⁹⁵ Matt 24:48.

⁹⁹⁶ B/ omits *glorie et ex tedio vanitatum; D/ vivatum*

⁹⁹⁷ D/ *dicere*

⁹⁹⁸ Augustinus, *non inveni.*

⁹⁹⁹ A/ adds *et*

¹⁰⁰⁰ A/ *servos*

¹⁰⁰¹ Matt 24:49.

¹⁰⁰² A/ *haberent potestatem*

exemplo multipliciter tam in spiritum quam in rebus et corpore ledunt eos. Tertium est carnalitas et carnalium societas, unde subditur, *manducet autem et bibat cum ebriosis*,¹⁰⁰⁴ id est cum carnalibus. In hiis autem tribus per ordinem, ostenditur quod talis pessime¹⁰⁰⁵ se habet ad Deum, et ad proximum, et ad se ipsum. Quantum¹⁰⁰⁶ vero ad eius penam subdit, *veniet dominus*,¹⁰⁰⁷ ubi ponit tria penalia tribus primis correspondentia.

Contra primum enim¹⁰⁰⁸ subitatio iudicii,¹⁰⁰⁹ contra secundum vero¹⁰¹⁰ est quod *dividet eum*,¹⁰¹¹ id est secundum Ieronimum a consortio sanctorum separabit vel ab omnibus que amabat et optabat.¹⁰¹² Vel secundum Origenem, dividet eum separando ab eo omnia dona spiritualia, ut nudatus ab eis vadat ad inferos.¹⁰¹³ Vel per *dividet* intelligit quod quadam spirituali seu intellectuali incisione omnia interiora potentiarum eius virtualiter distraherentur a suo debito ac proportionali et quieto statu, ut sicut proximum dure¹⁰¹⁴ percussit sic¹⁰¹⁵ dure percutiatur.

¹⁰⁰³ F/ *ac*

¹⁰⁰⁴ Matt 24:49.

¹⁰⁰⁵ D/E/ *pessimum*

¹⁰⁰⁶ A/ *quarto*

¹⁰⁰⁷ Matt 24:50.

¹⁰⁰⁸ A/D/ *est*; B/ *adds est*

¹⁰⁰⁹ F/ *ieiunii*

¹⁰¹⁰ F/ *vero secundum*

¹⁰¹¹ Matt 24:51.

¹⁰¹² *a consortio sanctorum seperabit*; Hieronymus, CA 24.13.422a.

¹⁰¹³ Cf. Origenes, CA 24.13.422a.

¹⁰¹⁴ A/ *dire*

¹⁰¹⁵ D/E/ *omit sic*

Contra tertium vero est,¹⁰¹⁶ *partemque*¹⁰¹⁷ *ponet*¹⁰¹⁸ *cum ypocritis*¹⁰¹⁹ *illic erit fletus et stridor dentium.*¹⁰²⁰ Sicut enim primo erat¹⁰²¹ cum ebriosis sic modo cum ypocritis, et sicut tunc vacabat cibo et potui,¹⁰²² ita nunc¹⁰²³ fletui¹⁰²⁴ et stridori. Per ypocritas enim possunt intelligi omnes mali dicti ypocrite pro tanto quod¹⁰²⁵ amant bona apparentia¹⁰²⁶ potius quam vera. Vel sicut supra primo¹⁰²⁷ premisit carnales similes illis de tempore Noe; secundo ypocritas bonis in statu assimilatos,¹⁰²⁸ ubi dicitur, *duo erunt in agro* et cetera.¹⁰²⁹ Ita hic videtur velle¹⁰³⁰ innuere quod duo sunt genera malorum super alios eminentium,¹⁰³¹ scilicet prelati carnales et tyrannizantes et pseudoreligiosi¹⁰³² seu¹⁰³³ pseudoprophete ypocriticaliter viventes. Ut¹⁰³⁴ primi

¹⁰¹⁶ D/E/ *erit*

¹⁰¹⁷ A/B/ adds *eius*

¹⁰¹⁸ F/ omits *ponet*

¹⁰¹⁹ Cl. Latin *hypocritis*

¹⁰²⁰ Matt 25:51.

¹⁰²¹ A/ *fuit*

¹⁰²² A/ *potu*

¹⁰²³ A/ *vivit*

¹⁰²⁴ A/ *fletu*

¹⁰²⁵ A/B/ *quanto*

¹⁰²⁶ A/ *temporalia*

¹⁰²⁷ F/ omits *primo*

¹⁰²⁸ A/ *assimilationis*

¹⁰²⁹ Matt 24:40.

¹⁰³⁰ A/ *velle videtur*; B/ omits *velle*

¹⁰³¹ A/ *imminentium*

¹⁰³² B/ adds *id est*

¹⁰³³ D/E/ *sive*

¹⁰³⁴ D/E/ omit *ut*

intelligentur per bestiam ascendentem de abyssu secundi¹⁰³⁵
per bestiam ascendentem¹⁰³⁶ de terra et¹⁰³⁷ habentem duo
cornua similia agni, sive per pseudopphetam, qui facit
signa coram bestia.¹⁰³⁸ Et quia isti sunt longe peiores,
primis ideo ponuntur habere primatum in pena propter quod
primi dicuntur poni cum istis potius quam e contrario. De
hiis autem ypocritis¹⁰³⁹ proprie dicitur¹⁰⁴⁰ parabola sequens.
Verba autem sequentia, scilicet *illic erit fletus et stridor
dentium*,¹⁰⁴¹ (138rb) exposita sunt supra capitulo octo.¹⁰⁴²

¹⁰³⁵ B/ adds *autem*; F/ *seculi*

¹⁰³⁶ A/ omits *de abyssu secundi per bestiam ascendentem*

¹⁰³⁷ A/ omits *et*

¹⁰³⁸ Cf. Apoc. 13:11.

¹⁰³⁹ Cl. Latin *hypocritis*

¹⁰⁴⁰ F/ *dicit*

¹⁰⁴¹ Matt 24:51.

¹⁰⁴² D/E/ *octo capitulo*; F/ *octo decimo*